

Innst.102 L (2022-2023) Innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter, EOS-kontrolloven og lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret og om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes og Seher Aydar om å gi Forsvarets ombudsnemnd innsynsrett i gradert informasjon

Tittel	Innst.102 L (2022–2023) Innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter, EOS-kontrolloven og lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret og om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes og Seher Aydar om å gi Forsvarets ombudsnemnd innsynsrett i gradert informasjon
Kildedok	Stortingsvedtak 929 (2020–2021), Stortingsvedtak 984 (2020–2021) og Dok.nr.8:07 L (2022–2023)
Dato	2022-12-01
Komite	Stortingets presidentskap
Korttittel	Innst.102 L (2022–2023) NIM-loven, EOS-kontrolloven, forsvarsombudsloven, lovendr. samt Innsynsrett for Forsvarets ombudsmannsnemnd (rep.forslag)
Antall sider	49 (25 + seks vedlegg)
Merknad	Lovdata har kjørt automatisk tekstgjenkjenning på side 34-37 (bilag 1 til vedlegg 1).

Innholdsfortegnelse

Innst.102 L (2022-2023) Innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter, EOS-kontrollloven og lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret og om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes og Seher Aydar om å gi Forsvarets ombudsnemnd innsynsrett i gradert informasjon.....		1
Innholdsfortegnelse		2
1. Bakgrunn		5
1.1 Innledning.....		5
1.2 Oversikt over forslagene til lovendringer		5
2. Høring av lovforslagene og øvrige innspill.....		6
3. Dok.nr.8:07 L (2022–2023)		7
4. Presidentskapets merknader		7
4.1 Forslag til endringer i NIM-loven		7
4.1.1 Lovens og institusjonens tittel		7
4.1.2 Regulering i lov og instruks		8
4.1.3 Institusjonens oppgaver		9
4.1.4 Meldinger til Stortinget.....		9
4.1.5 Oppnevning av styre.....		10
4.1.6 Ansettelse av direktør.....		10
4.1.7 Personalreglement		11
4.1.8 Behandling av personopplysninger		12
4.1.9 Forholdet til sikkerhetsloven		12
4.2 Forslag til endringer i EOS-kontrollloven		13
4.2.1 Stortingets adgang til å fastsette utfyllende bestemmelser til loven.....		13
4.2.2 Endret funksjonstid for EOS-utvalgets medlemmer		13
4.2.3 Leder for EOS-utvalgets sekretariat.....		14
4.2.4 Personalreglement		14
4.2.5 Økonomiforvaltning		14
4.2.6 EOS-utvalgets Behandling av personopplysninger		14
4.2.6.1 Innledning		14
4.2.6.2 Rettsgrunnlag for behandling av personopplysninger.....		15
4.2.6.3 Viderebehandling av personopplysninger		16
4.2.6.4 Forholdet til den registrertes rettigheter.....		16
4.3 Forslag til endringer i lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret		18
4.3.1 Innledning		18
4.3.2 Lovens gjeldende bestemmelser om dokumentoffentlighet		18
4.3.3 Lovens bestemmelser om tilsyn		19
4.4 Økonomiske og administrative konsekvenser		22
5. Merknader til lovbestemmelsene		22
5.1 Merknader til endringer NIM-loven.....		22
Til lovens tittel og omtalen av NIM i loven		22
Til § 1 Formål og virkeområde.....		23
Til § 2 Forholdet til Stortinget.....		23
Til § 3 Institusjonens oppgaver		23
Til § 4 Institusjonens ledelse		24
Til § 5 Styrets sammensetning og oppnevning		24
Til § 6 Styrets oppgaver		24
Til § 7 Direktøren		25
Til § 8 Personalet		25
Til § 9 Rådgivende utvalg		26
Til § 10 Offentlige myndigheters bistand til institusjonen.....		26
Til § 11 Årlig melding.....		26
Til ny § 11 Dokumentoffentlighet.....		26
Til ny § 12 Taushetsplikt.....		27

Til ny § 13 Behandling av personopplysninger.....	27
Til ny § 14 Sikkerhetslovens anvendelse.....	27
5.2 Merknader til endringer i EOS-kontrolloven	27
Til § 1 Kontrollområdet	28
Til § 3 Utvalgets sammensetning.....	28
Til § 4 Utvalgets sekretariat.....	28
Til § 18 b Behandling av personopplysninger.....	28
Til § 20 Økonomiforvaltning, utgiftsdekning til innkalte og sakkyndige.....	28
5.3 Merknader til endringer i lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret	29
Til § 4 Tilsyn.....	29
Til § 14 Dokumentoffentlighet.....	29
6. Uttalelse fra kontroll- og konstitusjonskomiteen	30
7. Forslag fra mindretall.....	31
Forslag fra femte visepresident, Ingrid Fiskaa:	31
8. Presidentskapets tilråding	32
A. v e d t a k l o v	32
I	32
II.....	36
B. v e d t a k t i l l o v	36
I	36
II.....	37
C. v e d t a k t i l l o v	37
I	37
II.....	38
D.	38
Vedleggsoversikt.....	38
Vedlegg 1. Høringsinnspill fra Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM).....	38
Høringsuttalelse om endringer i NIM-loven, EOS-kontrolloven og lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret	39
1. Innledning	39
2. Institusjonens navn.....	39
3. Sammenlånning av lov og instruks, samt om «bestemmelser»	39
4. Meldinger til Stortinget.....	39
5. Institusjonens oppgaver	39
6. Styret.....	40
7. Direktør	41
8. Personalreglement	42
9. Rådgivende utvalg	42
10. Dokumentoffentlighet.....	42
11. Behandling av personopplysninger	42
12. Forholdet til sikkerhetsloven	42
Bilag til vedlegg 1. Brev fra Global Alliance of National Human Rights Institutions (GANHRI) v/ Sub-Committee on Accreditation (SCA) til Norges institusjon for menneskerettigheter v/ direktør Petter F. Wille datert 23. mars 2017	43
2.4 Norway: Norwegian National Human Rights Institution (NNHRI)	44
1. Encouraging ratification or accession to international human rights instruments	44
2. Cooperation with other national human rights institutions.....	44
3. Selection and appointment	44
4. Dismissal	45
5. Functional immunity.....	45
Vedlegg 2: Høringsinnspill fra EOS-utvalget	46
Forslag til endringer i EOS-kontrolloven mv. – høringsinnspill fra EOS-utvalget	46
Vedlegg 3. Høringsinnspill fra Stortingets ombudsnemnd for forsvaret	47
Vedlegg 4. Høringsinnspill fra Sametinget.....	48
Høringsuttalelse fra Sametinget om endringer i NIM-loven.....	48

Vedlegg 5. Høringsinnspill fra Justis- og beredskapsdepartementet	49
Høringsuttalelse til forslag om endringer i EOS-kontrollen.....	49
Vedlegg 6. Brev til Stortingets presidentskap fra NIM 12. oktober 2022	50
Norges institusjon for menneskerettigheter har fått fornyet A-status	50
[Under-] vedlegg: SCAs anbefalinger av 10.10.2022	51
2.7 Norway: The Norwegian National Human Rights Institution (NNHRI).....	52
1. Selection and appointment	52
2. Dismissal	53
3. Encouraging ratification or accession to international human rights instruments	53

Til Stortinget

1. Bakgrunn

1.1 Innledning

Stortingets presidentskap legger med dette frem forslag til endringer i lov 22. mai 2015 nr. 33 om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (heretter også omtalt som NIM-loven) og i lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrolloven). Som en konsekvens av de foreslåtte endringene i NIM-loven foreslås det at gjeldende instruks for NIM oppheves.

Utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon avga sin rapport til Stortingets presidentskap 1. februar 2021, jf. Dok.nr.21 (2020–2021). Rapportens kapittel 6 omhandler Stortingets eksterne organer og ble (med unntak av punkt 6.10) behandlet av kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst.392 S (2020–2021). I tråd med komiteens tilråding fattet Stortinget 18. mai 2021 følgende vedtak:

«Stortinget ber presidentskapet om å følgja opp naudsynte lovendringar på bakgrunn av utvalet sine forslag og komiteen sine føringar i denne innstillinga.»

Agenda Kaupang foretok fra juni til desember 2020 på oppdrag fra Stortinget og sammen med Tor Egil Viblemo fra Oxford Research en evaluering av Noregs institusjon for menneskerettigheter (NIM). Rapporten ble overlevert Stortingets presidentskap 18. desember 2020, jf. Dok.nr.19 (2020–2021). Rapporten ble sendt til behandling i justiskomiteen, som 11. mai 2021 avga innstilling i saken, jf. Innst.426 S (2020–2021). På grunnlag av denne fattet Stortinget 25. mai 2021 følgende vedtak:

«Stortinget ber presidentskapet fremme forslag om endring i NIM-loven § 7 slik at styret ansetter og avsetter direktøren.»

«Dok.nr.19 (2020–2021) – Rapport til Stortinget om Evaluering av Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) – vedlegges protokollen.»

Stortinget vedtok også våren 2021 ny lov om Stortingets ombud for kontroll med forvaltningen (sivilombudsloven), jf. Innst.409 L (2020–2021) og Dok.nr.21 (2020–2021) kapittel 10, og ny lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret, jf. Innst.506 L (2020–2021) og Dok.nr.21 (2020–2021) kapittel 11. I denne forbindelse ble en rekke tidligere bestemmelser om de to organene gjennomgått og modernisert, og det ble i de nye lovene tatt inn nye bestemmelser blant annet om behandling av personopplysninger og forholdet til sikkerhetsloven. I innstillingen her er det foreslått at enkelte bestemmelser i NIM-loven og EOS-kontrolloven endres etter mønster av de bestemmelser som Stortinget har

Side 2

vedtatt for Sivilombudet og Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret.

Det foreslås i tillegg enkelte justeringer i lov 18. juni 2021 nr. 115 om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret, som trådte i kraft 1. oktober 2021.

1.2 Oversikt over forslagene til lovendringer

Lovendringene som foreslås, er i hovedsak følgende:

Innst.102 L (2022-2023) Innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter...

Endringer i NIM-loven:

- Institusjonens navn endres formelt til «Norges institusjon for menneskerettigheter»
- Det fastsettes at institusjonens direktør oppnevnes av styret og, som en følge av dette, at bestemmelser om forholdet mellom styre og direktør justeres
- Adgang til ny åremålsoppevning av direktør for ytterligere en periode på seks år
- Justering av bestemmelsen om adgang til gjenoppnevning av styremedlemmer
- NIM-instruksen oppheves og integreres i NIM-loven
- Endringer i bestemmelsen om personalreglement
- Ny bestemmelse om økonomireglement
- Bestemmelse om adgang for NIM til å avgi særskilt melding til Stortinget
- Ny bestemmelse om behandling av personopplysninger
- Ny bestemmelse om forholdet til sikkerhetsloven

Endringer i EOS-kontrolloven:

- Endret utforming av bestemmelsen som gir Stortinget adgang til å fastsette utfyllende bestemmelser innenfor rammen av loven
- Oppnevningsperioden for utvalgets medlemmer forkortes
- Stillingen som leder av utvalgets sekretariat omgjøres til åremålsstilling
- Endringer i bestemmelsen om personalreglement
- Endringer i bestemmelsen om økonomireglement
- Ny bestemmelse om behandling av personopplysninger

Endringer i lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret:

- Justeringer av bestemmelsene om dokumentoffentlighet
- Endring av bestemmelsen om tilsyn (§ 4)

2. Høring av lovforslagene og øvrige innspill

Et høringsnotat med beskrivelse av de foreslåtte endringene ble lagt ut på www.stortinget.no 15. mars 2022. Høringen var åpen for alle. Et orienteringsbrev ble i tillegg sendt til Norges institusjon for menneskerettigheter, EOS-utvalget, Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret, Sametinget og Statsministerens kontor, som ble ansett som særlig berørte instanser. Det ble bedt om at informasjonen ble videreformidlet til andre aktuelle instanser. Frist for skriftlige høringsinnspill var 13. april 2022.

Norges institusjon for menneskerettigheter, EOS-utvalget, Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret, Sametinget og Justis- og beredskapsdepartementet innga høringsinnspill. Høringsinnspillene kommenteres fortløpende under drøftelsen av de ulike problemstillinger i innstillingen. Høringsinnspillene i sin helhet følger som vedlegg til innstillingen.

NIM har videre ved brev til presidentskapet 12. oktober 2022 orientert om at Den globale alliansen for nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner (GANHRI), ved sin underkomité for akkreditering, har gått inn for å forlenge NIMs A-status for fem nye år, og at dette vil bli formelt vedtatt av styret i GANHRI. NIM viser i den forbindelse til at GANHRI også har noen anbefalinger knyttet til reguleringen av grunnlaget og prosessen for utnevning og oppsigelse av direktør og styre. Det fremmes også anbefalinger knyttet til NIMs oppgaver med å fremme ratifisering av menneskerettskonvensjoner. Det opplyses at underkomiteen for akkreditering har merket seg at dette allerede inngår i det arbeidet NIM gjør, men peker på at dette også bør fremgå av loven. NIM viser i den forbindelse til at anbefalingene fra GANHRI i hovedsak er i tråd med NIMs tidligere høringsinnspill. Brevet fra NIM følger som vedlegg til innstillingen.

3. Dok.nr.8:07 L (2022–2023)

Stortingets presidentskap behandler i denne innstillingen også Dok.nr.8:07 L (2022–2023), Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes og Seher Aydar om å gi Forsvarets ombudsnemnd innsynsrett i gradert informasjon. I dokumentet fremmes følgende forslag:

Side 3

«Vedtak til lov om endring i lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret

I

I lov 18. juni 2021 nr. 115 om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret gjøres følgende endringer:

§ 4 skal lyde:

§ 4. Tilsyn

Ombudsnemnda kan utføre tilsyn med Forsvaret.

Innenfor sitt ansvarsområde etter § 1 har Ombudsnemnda, uten hinder av taushetsplikt og gradering, rett til enhver opplysning og ethvert dokument som Ombudsnemnda mener er nødvendig for å ivareta sine oppgaver etter loven.

Ombudsnemnda har tilgang til ethvert sted under Forsvarets kontroll.

Forsvaret skal tilrettelegge for at Ombudsnemnda får opplysninger og tilgang som nevnt i andre og tredje ledd. Ombudsnemnda har rett til å motta forklaringer fra stedlig personell. Forklaringene og hvem som har gitt disse, er underlagt taushetsplikt.

I etterkant av et tilsyn skal Ombudsnemnda skrive en rapport. Rapporten bør påpeke eventuelle kritikkverdige forhold og gi anbefalinger om det er behov for det. *Rapporten offentliggjøres, i den grad den ikke inneholder taushetsbelagte eller graderte opplysninger, og sendes til Forsvarsdepartementet.*

II

Loven trer i kraft straks.»

Det vises til dokumentet for en nærmere redegjørelse for forslaget.

4. Presidentskapets merknader

4.1 Forslag til endringer i NIM-loven

4.1.1 Lovens og institusjonens tittel

Presidentskapet viser til at Stortinget 19. juni 2014 vedtok å opprette en ny nasjonal institusjon for menneskerettigheter (NIM), organisatorisk underlagt Stortinget, jf. Innst.240 S (2013–2014). Institusjonen ble etablert ved lov 22. mai 2015 (NIM-loven) med tittelen «Lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter», jf. Innst.216 L (2014–2015) og jf. Dok.nr.16 (2014–2015). Det ble samtidig fastsatt en egen instruks for virksomheten, «Instruks om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter» av 30. april 2015, jf. Innst.217 S (2014–2015) og Dok.nr.16 (2014–2015).

Innst.102 L (2022-2023) Innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter...

P r e s i d e n t s k a p e t viser videre til at «Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter» benyttes gjennomgående i loven og instruksen som institusjonens formelle navn. Siden desember 2018 har imidlertid NIM, i samråd med Stortingets presidentskap, benyttet «Norges institusjon for menneskerettigheter» som institusjonens offisielle navn – både på institusjonens hjemmesider, i årsmeldingen til Stortinget og i øvrig korrespondanse med omverdenen.

P r e s i d e n t s k a p e t mener på denne bakgrunn at det er formålstjenlig å endre lovens tittel og omtalen av institusjonen i lovteksten, slik at begrepsbruken i loven blir i samsvar med det som faktisk benyttes som det offisielle navnet på institusjonen. Samtidig foreslås «NIM-loven» som offisiell korttittel på loven.

P r e s i d e n t s k a p e t viser videre til at Sametinget i sitt høringsinnspill har tatt til orde for at det samiske navnet på NIM (Norgga olmmošvuoigatvuohtaááhus) skal tas inn i lovteksten.

P r e s i d e n t s k a p e t viser til at det ikke er vanlig at navn på offentlige organer oversettes til andre offisielle norske språk i lovtekster. NIM opererer heller ikke med samisk navn på institusjonen i sine publikasjoner, utredninger, pressemeldinger mv., selv om det samiske navnet framgår på den samiske versjonen av institusjonens nettside. P r e s i d e n t s k a p e t anerkjenner NIMs ansvar for å fremme urfolks rettigheter, herunder samenes særlige stilling, men anser det likevel ikke naturlig å lovfeste et samisk navn på institusjonen.

Det vises til lovforslaget § 1 samt forslag til endringer i øvrige bestemmelser hvor institusjonen nevnes.

4.1.2 Regulering i lov og instruks

Det følger av gjeldende NIM-lov § 2 at Stortinget fastsetter alminnelig instruks for virksomheten til den nasjonale institusjonen.

P r e s i d e n t s k a p e t foreslår at NIMs virksomhet i sin helhet reguleres i lov, og at gjeldende instruks oppheves. Begrunnelsen for dette er at det i stor grad er sammenfall og delvis overlapp mellom reguleringene i gjeldende NIM-lov og -instruks, og at regulering i instruks i tillegg til lov derfor synes overflødig. Tidligere ordninger med regulering gjennom både lov og instruks er nå avvirket for Sivilombudet, jf. Innst.409 L (2020–2021), og for EOS-utvalget, jf. Innst.431 L (2016–2017). Tidligere instruks for Stortingets ombudsmannsnemnd for Forsvaret er erstattet med en ny lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret, jf. Innst.506 L (2020–2021). Ved å oppheve NIM-instruks oppnås dermed en mer ensartet tilnærming i reguleringen av Stortingets eksterne organer.

P r e s i d e n t s k a p e t foreslår imidlertid at enkelte av bestemmelsene i gjeldende instruks tas inn i NIM-loven – dels uendret og dels med noe justert ordlyd. Dette er omtalt nærmere under merknadene til de enkelte lovbestemmelsene nedenfor, jf. punkt 4.1.

Side 4

P r e s i d e n t s k a p e t foreslår samtidig å åpne for at Stortinget kan fastsette «bestemmelser» om institusjonens virksomhet, jf. forslag til ny § 3 femte ledd. Det anses hensiktsmessig at Stortinget gis mulighet til å fastsette utfyllende, generelle bestemmelser til loven ved alminnelig stortingsvedtak dersom dette skulle bli nødvendig på et senere tidspunkt. Dette samsvarer med lignende hjemler for å kunne gi utfyllende bestemmelser i sivilombudsloven, lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret og EOS-kontrollloven.

P r e s i d e n t s k a p e t presiserer også at generelle bestemmelser gitt ved alminnelig stortingsvedtak kun kan utfylle NIM-loven og ikke kan gå ut over denne. Hjemmelen til å fastsette bestemmelser omfatter regulering av virksomheten for praktiske formål og ikke institusjonens mandat eller oppgaver som sådan. Det vises i den forbindelse også til drøftelse av dette i forarbeidene til ny sivilombudslov i Dok.nr.21 (2020–2021) punkt 10.8.4.

Det vises til lovforslaget til § 2 nytt femte ledd.

4.1.3 Institusjonens oppgaver

NIM har i sitt høringsinnspill tatt til orde for at det lovreguleres at en av NIMs oppgaver er å fremme ratifikasjon av menneskerettighetsinstrumenter, eventuelt at dette omtales i forarbeidene. Bakgrunnen for forslaget er at dette etter NIMs vurdering kan utledes direkte av Paris-prinsippene og vil være av betydning for prosessen med reakkreditering av NIM.

P r e s i d e n t s k a p e t viser i den forbindelse til forslaget til § 3, hvor det framgår at NIM på generelt grunnlag – og i samsvar med Paris-prinsippene – skal arbeide for gjennomføring av menneskerettighetene i norsk rett. P r e s i d e n t s k a p e t anser det ikke nødvendig å eksplisitt ta inn i lovteksten at dette blant annet omfatter å arbeide for ratifikasjon av menneskerettighetsinstrumenter. Til dette kommer at det er flere oppgaver som nevnes i Paris-prinsippene som ikke er konkret angitt i lovteksten, og etter p r e s i d e n t s k a p e t s vurdering er det – gitt NIMs brede mandat – hensiktsmessig å fortsatt omtale institusjonens oppgaver på et overordnet nivå.

Det vises til lovforslaget § 3.

4.1.4 Meldinger til Stortinget

Gjeldende NIM-lov § 11 slår fast at NIM skal avgi årlig melding til Stortinget om institusjonens virksomhet og utviklingen av menneskerettighetssituasjonen i Norge. Det har i forlengelsen av dette blitt reist spørsmål om hvorvidt NIM også har mulighet til å avgi særskilte meldinger til Stortinget i tillegg til årsmeldingen. Dette er ikke uttrykkelig regulert i gjeldende lov eller instruks.

I brev fra NIMs direktør til Stortingets presidentskap 18. oktober 2021 er det tatt til orde for at institusjonen skal ha mulighet til å avgi særskilte meldinger.

P r e s i d e n t s k a p e t viser til at spørsmålet er drøftet nærmere i Dok.nr.21 (2020–2021) punkt 6.1 og Innst.651 S (2020–2021) pkt. 3.3.1. I lys av at det nå foreslås flere endringer i NIM-loven, anser p r e s i d e n t s k a p e t det naturlig å vurdere formuleringene i gjeldende lov på nytt. P r e s i d e n t s k a p e t foreslår at det skal framkomme av loven at NIM – på lik linje med de øvrige eksterne organene – har mulighet til å avgi særskilte meldinger. P r e s i d e n t s k a p e t vil likevel presisere at slike særskilte meldinger i hovedsak vil være aktuelle dersom institusjonen avdekker forhold av en slik karakter at det anses påkrevd at Stortinget varsles om dette utenom eller i tillegg til den årlige meldingen. Dette synes også å være forutsatt av utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon, jf. Dok.nr.21 (2020–2021) punkt 6.10, hvor det blant annet uttales at særskilt melding fra et eksternt organ er aktuelt dersom «det oppdager noe av alvorlig karakter». P r e s i d e n t s k a p e t legger derfor til grunn at det kun unntaksvis vil være aktuelt at NIM avgir slik særskilt melding, og at institusjonenes rapportering til Stortinget som den klare hovedregel skal skje gjennom den faste årsmeldingen.

Sametinget har i sin høringsuttalelse vist til at det helt siden opprettelsen av NIM er etablert praksis for at Sametinget hvert år mottar årsrapporten fra NIM og behandler denne som en egen sak i plenum. Forhistorien fra etableringen av NIM med innlemmelse av Gáldu innebærer etter Sametingets syn at NIM har et særlig ansvar for å belyse også samenes rettigheter, og dette tilsier at det bør framgå av NIM-loven at NIMs årsrapport skal forelegges Sametinget.

P r e s i d e n t s k a p e t vil påpeke at selv om det er etablert praksis at årsrapporten oversendes og presenteres muntlig for Sametinget, er NIM et av Stortingets eksterne organer. Det vil derfor etter p r e s i d e n t s k a p e t s syn ikke være naturlig eller riktig at NIM formelt skal «avgi» årsrapporten til Sametinget på lik linje med avgivelsen til Stortinget, eller at dette reguleres i NIM-loven. P r e s i d e n t s k a p e t vil likevel presisere at det er positivt at årsmeldingen formidles til Sametinget, og at det ikke er grunn til å endre etablert praksis knyttet til dette.

Det vises til lovforslaget om særskilt melding i § 2 nytt tredje ledd.

4.1.5 Oppnevning av styre

NIM har i sin høringsuttalelse vist til at prinsippet om pluralisme og bred representasjon bør ivaretas ved utnevning av NIMs styre, og tar til orde for at dette bør fremkomme tydeligere av lovteksten. Etter NIMs oppfatning bør det videre fastsettes både prosessuelle og

Side 5

materielle vilkår for avsettelse av styremedlemmer, og de viser i den forbindelse blant annet til at GANHRI (det globale nettverket av nasjonale institusjoner – Global Alliance of National Human Rights Institutions) i 2017 understreket at beslutninger om å avsette styremedlemmer og/eller direktør ikke kan bero på oppnevningens myndighetens frie skjønn.

P r e s i d e n t s k a p e t understreker at det er klart forutsatt i forarbeidene til gjeldende NIM-lov at presidentskapet skal gå aktivt ut før oppnevningen, slik at et bredt utvalg institusjoner og organisasjoner vil få oppfordring til å foreslå kandidater til styret, jf. Innst.216 L (2014–2015) s. 9. Videre skal listen over foreslåtte kandidater offentliggjøres. Siktemålet er en åpen og konsultativ oppnevningssprosess i samsvar med internasjonale prinsipper for oppnevning av medlemmer til nasjonale institusjoners styrende organer. Etter **p r e s i d e n t s k a p e t s** syn imøtekommer dette langt på vei intensjonen bak NIMs forslag i det skriftlige høringsinnspillet. For å unngå tvil foreslås det likevel å ta inn en presisering i § 5 andre ledd siste punktum. Det foreslås samtidig en språklig forenkling innledningsvis i setningen:

«Stortinget velger styret, herunder leder og nestleder, *etter innstilling fra Stortingets presidentskap. Det skal aktivt informeres om adgangen til å fremme forslag til kandidater til styret, for å sikre en åpen og konsultativ prosess.*»

Når det gjelder forslaget om å lovfeste prosessuelle og materielle vilkår for avsettelse av styremedlemmer, viser **p r e s i d e n t s k a p e t** til at dette er et forslag som verken var en del presidentskapets opprinnelige høringsnotat, eller ble påpekt som et behov ved evalueringen av NIM. Dette er spørsmål som eventuelt må utredes grundigere. I tillegg antas avsettelse av styremedlemmer før utløpet av deres funksjonstid å være en lite praktisk problemstilling. **P r e s i d e n t s k a p e t** ønsker derfor ikke å gå videre med dette forslaget nå.

4.1.6 Ansettelse av direktør

Det følger av gjeldende NIM-lov § 4 at NIM ledes av et styre og en direktør. I henhold til § 5 tredje ledd velger Stortinget styret, herunder leder og nestleder. NIM-loven § 7 slår videre fast at direktøren oppnevnes av Stortinget etter ekstern kunngjøring og innstilling fra Stortingets presidentskap. Direktøren oppnevnes for en periode på seks år uten adgang til gjenoppnevning. Bakgrunnen for at Stortinget oppnevner både styre og direktør, er nærmere omtalt i Innst.216 L (2014–2015). Det framgår her i punkt 4.3.3:

«Presidentskapet har vurdert om det bør være en oppgave for styret å ansette institusjonens direktør, men har kommet til at den administrative lederen for et organ under Stortinget bør oppnevnes av Stortinget. Presidentskapet peker på at dette også vil understreke direktørstillingens viktige posisjon.»

Kontroll- og konstitusjonskomiteen og justiskomiteen har drøftet spørsmålet om hvorvidt det bør vedtas justeringer i NIM-loven § 7 for å tydeliggjøre NIMs faglige uavhengighet fra Stortinget. Flertallet i begge komiteer kom til at loven bør endres slik at NIMs styre kan ansette og avsette direktøren, jf. Innst.392 S (2020–2021) punkt 2 og Dok.nr.21 (2020–2021) punkt 6.8.2 og Innst.426 S (2020–2021) (s. 5 flg.).

På grunnlag av justiskomiteens innstilling fattet Stortinget 25. mai 2021 følgende vedtak:

«Stortinget ber presidentskapet fremme forslag om endring i NIM-loven § 7 slik at styret ansetter og avsetter direktøren.»

P r e s i d e n t s k a p e t foreslår i tråd med dette at NIM-loven § 7 endres slik at institusjonens styre selv ansetter direktør, etter ekstern kunngjøring. Som en konsekvens av dette foreslås enkelte justeringer av øvrige bestemmelser i loven som gjelder forholdet mellom ansettelsesmyndighet og direktør. Det foreslås videre at enkelte av bestemmelsene i gjeldende instruks § 3 og § 5 om direktørens oppgaver tas inn i loven § 7 og § 8.

NIM har i sitt høringsinnspill tatt til orde for at loven også tydeligere bør regulere prosessuelle vilkår for at direktøren kan avsettes, for eksempel ved en henvisning til arbeidsmiljølovens regler.

P r e s i d e n t s k a p e t viser til at direktøren som ansatt i NIM er omfattet av lov om statens ansatte. Denne loven har prosessuelle regler som får anvendelse i avskjedssaker. I utgangspunktet er det derfor ikke behov for en særlig regel om dette. For å unngå uklarhet om dette spørsmålet foreslås det likevel tatt inn en henvisning til statsansatteloven i NIM-loven § 7 fjerde ledd siste punktum.

P r e s i d e n t s k a p e t foreslår videre at direktøren, etter ny kunngjøring, kan ansettes for ytterligere én periode på seks år. Dette er i tråd med anbefalingene i Dok.nr.21 (2020–2021).

NIM har i sin høringsuttalelse vist til at institusjonen har prinsipielle betenkeligheter med forslaget om at direktøren skal ansettes i åremål på seks år med mulighet for forlengelse i ytterligere en seksårsperiode. Bakgrunnen for dette er at en ordning med mulighet for fornyet åremålsperiode etter NIMs syn kan gi grunnlag for spørsmål ved uavhengigheten til direktøren, særlig i den første perioden når vedkommende kanskje ønsker en ny åremålsperiode. At det ifølge lovforslaget blir styret – og ikke Stortinget – som skal treffe avgjørelse om eventuell gjenoppnevning, vil ifølge NIM avhjelpe dette til en viss grad, men ikke fullt ut.

NIM mener at et ønske om harmonisering av tilsettingsperioden for de administrative ledere i de ulike

Side 6

eksterne organene for Stortinget på dette området, slik det er tatt til orde for i høringsnotatet, ikke er et tungt argument for å innføre en slik ordning hos NIM. Den offentlige tilliten til direktørens uavhengighet fra Stortinget og at vedkommende ikke har noen egen agenda i tilknytning til ny ansettelse, er viktigere for NIM enn for de andre institusjonene det vises til. NIM ber derfor Stortinget vurdere om det heller burde innføres en åremålsperiode på for eksempel åtte år uten adgang til gjenansettelse.

P r e s i d e n t s k a p e t påpeker at dette er en problemstilling som generelt berører åremålsstillinger som har mulighet for forlengelse. Lovforslaget inneholder videre bestemmelser som nærmere regulerer utøvelsen av vervet som direktør, og hensynet til institusjonens uavhengighet er etter **p r e s i d e n t s k a p e t s** syn i tilstrekkelig grad ivaretatt.

NIMs sittende direktør ble i henhold til gjeldende regelverk oppnevnt av Stortinget 26. mars 2019 for en periode på seks år uten mulighet for gjenoppnevning. Spørsmålet om en eventuell overgangsordning for stillinger med åremålsbegrensning der det i dag ikke er adgang til gjenoppnevning, ble ikke drøftet i Dok.nr.21 (2020–2021). Når det nå er et ønske om harmonisering av tilsettingsperioden for de administrative ledere i de ulike eksterne organer for Stortinget, anser **p r e s i d e n t s k a p e t** det formålstjenlig å foreslå en overgangsbestemmelse som gjør det mulig for sittende direktør å søke om fornyet åremål én gang.

Det vises til forslag til overgangsbestemmelse i lovforslaget romertall II.

4.1.7 Personalreglement

Ifølge NIM-loven § 8 første ledd skal institusjonens styre fastsette et «personalreglement som skal godkjennes av Stortingets presidentskap».

I Dok.nr.21 (2020–2021) pkt. 6.11.4 tar utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon generelt til orde for at «de øverste organene» i Stortingets eksterne organer selv skal fastsette personalreglement for sin virksomhet. Kontroll- og konstitusjonskomiteen ga sin tilslutning til dette synspunktet i Innst.392 S (2020–2021) s. 10.

P r e s i d e n t s k a p e t foreslår at dette følges opp ved en endring av NIM-loven § 8 annet ledd. I likhet med det som er fastsatt i sivilombudsloven § 29 annet ledd, foreslås det fastsatt at personalreglementet kan revideres av Stortingets presidentskap.

Det vises nærmere til lovforslaget § 8 annet ledd.

4.1.8 Behandling av personopplysninger

Ny lov 15. juni 2018 nr. 38 om behandling av personopplysninger, som gjennomfører EUs personvernforordning (forordning (EU) 2016/679) i norsk rett, trådte i kraft 20. juli 2018.

Personvernforordningen stiller strengere krav til behandlingsgrunnlag regulert i nasjonal rett enn hva som fulgte av tidligere rettstilstand. Gjeldende NIM-lov ble vedtatt i 2015 og inneholder ingen særskilte bestemmelser om behandling av personopplysninger.

Det følger av personvernforordningen artikkel 6 nr. 3 at behandling av personopplysninger blant annet for å ivareta en oppgave i allmennhetens interesse, jf. artikkel 6 nr. 1 bokstav e, forutsetter et supplerende nasjonalt rettsgrunnlag.

NIM skal i henhold til sitt mandat blant annet «overvåke og rapportere om menneskerettighetenes stilling i Norge, herunder legge fram anbefalinger for å sikre at Norges menneskerettslige forpliktelser oppfylles», og «rådgi Stortinget, regjeringen, Sametinget og andre offentlige organer og private aktører om gjennomføringen av menneskerettighetene». Dette må klart anses som en oppgave i «allmennhetens interesse», jf. personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav e.

For Sivilombudet og Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret ble det i forbindelse med vedtakelsen av nye lover for de to organene i 2021 tatt inn egne bestemmelser om behandling av personopplysninger. Det vises til drøftelsene om dette i Dok.nr.21 (2020–2021) punkt 10.13.9 og punkt 11.15. I lys av vurderingene knyttet til disse eksterne organene anser *p r e s i d e n t s k a p e t* at det er formålstjenlig å fastsette en egen hjemmel også for NIMs behandling av personopplysninger etter mønster av bestemmelsene i disse lovene.

P r e s i d e n t s k a p e t påpeker at NIM i henhold til sitt mandat ikke prøver enkeltsaker om krenkelser av menneskerettighetene, jf. NIM-loven § 1 andre ledd. NIM vil derfor ha et mer begrenset behov for behandling av personopplysninger enn Sivilombudet og Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret. Det må likevel kunne legges til grunn at det vil være nødvendig for NIM å behandle personopplysninger for å levere i henhold til det fastsatte mandatet. For eksempel følger det av § 1 første ledd bokstav c at institusjonen skal veilede enkeltpersoner om nasjonale og internasjonale klageordninger. I NIM-loven § 13 er det videre fastsatt en egen bestemmelse som pålegger enhver som utfører tjeneste eller arbeid for institusjonen, taushetsplikt om forhold av personlig karakter.

P r e s i d e n t s k a p e t legger til grunn at for en god del av de personopplysningene som NIM behandler, vil det kunne foreligge alternative hjemmelsgrunnlag, som for eksempel samtykke fra den det gjelder.

P r e s i d e n t s k a p e t viser til at det ikke kan utelukkes at NIM har behov for å behandle personopplysninger som nevnt i forordningen artikkel 9 og 10. Personvernforordningen artikkel 9 gjelder særlige kategorier av personopplysninger, herunder opplysninger om etnisitet, religiøs og politisk overbevisning,

Side 7

helseopplysninger mv. Artikkel 10 gjelder opplysninger om straffbare forhold og lovovertrедelser. Behandling av slike opplysninger krever etter personvernforordningen særskilt grunnlag. Det foreslås derfor at det framgår eksplisitt av lovbestemmelsen at NIM kan behandle også denne typen personopplysninger der dette er nødvendig for at NIM skal kunne utføre sine oppgaver som fastsatt i loven.

Det vises til lovforslaget § 13.

4.1.9 Forholdet til sikkerhetsloven

Ny lov 1. juni 2018 nr. 24 om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven) trådte i kraft 1. januar 2019. Lovens § 1-4 første ledd lyder: «Loven gjelder for Stortinget og Stortingets organer så langt Stortinget bestemmer det.»

På bakgrunn av Innst.252 L (2019–2020) vedtok Stortinget bestemmelser om sikkerhetslovens anvendelse for Riksrevisjonen og EOS-utvalget. Bestemmelser om forholdet til sikkerhetsloven er også tatt inn i den nye sivilombudsloven og den nye loven om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret, som ble vedtatt i 2021.

Behandling av gradert informasjon har hittil vært lite aktuelt for NIM. Det er imidlertid i gjeldende NIM-lov § 13 første ledd om taushetsplikt fastslått at taushetsplikten også gjelder opplysninger som er gradert i henhold til

sikkerhetsloven eller beskyttelsesinstruksen. Det ble dermed ved vedtakelsen av loven forutsatt at det kan være aktuelt at ansatte i institusjonen gis tilgang til graderte opplysninger. Dersom de ansatte skal kunne gis tilgang til gradert informasjon, bør det også gjelde nærmere regler om behandling av slik informasjon samt regler om sikkerhetsklarering og autorisasjon.

P r e s i d e n t s k a p e t foreslår på denne bakgrunn en nærmere regulering av forholdet til sikkerhetsloven basert på samme modell som for Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret. Dette innebærer at NIM underlegges sikkerhetslovens krav om sikkerhetsklarering og autorisasjon for tilgang til gradert informasjon. Det foreslås videre at Stortingets administrasjon skal være klareringsmyndighet for NIMs ansatte, og at Stortingets presidentskap er klagemyndighet for avgjørelser truffet av Stortingets administrasjon. Dette er samme organisatoriske modell som gjelder for Stortingets øvrige eksterne organer – med unntak av Riksrevisjonen, som er egen klareringsmyndighet.

Det vises til lovforslaget § 14.

4.2 Forslag til endringer i EOS-kontrollloven

4.2.1 Stortingets adgang til å fastsette utfyllende bestemmelser til loven

EOS-kontrollloven § 1 fjerde ledd lyder:

«Stortinget kan gi instruks om virksomheten til utvalget innenfor rammen av denne lov og fastsetter bestemmelser om dets sammensetning, funksjonsperiode og sekretariat.»

Utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon gir i Dok.nr.21 (2020–2021) i punkt 10.8.4 uttrykk for at begrepet «instruks» bør erstattes av «bestemmelser». Dette er fulgt opp i den nye loven om Sivilombudet og Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret og foreslås nå innført i NIM-loven, jf. drøftelse ovenfor.

Av hensyn til konsekvent terminologi i lovverket foreslår **p r e s i d e n t s k a p e t** derfor at begrepet «instruks» erstattes med «bestemmelser» også i EOS-kontrollloven. Siste delsetning om at Stortinget fastsetter bestemmelser om utvalgets «sammensetning, funksjonsperiode og sekretariat», foreslås samtidig opphevet, da dette alternativet ikke har noen selvstendig betydning. Bestemmelser om utvalgets sammensetning, funksjonsperiode og sekretariat følger nå direkte av loven og ikke av egne bestemmelser fastsatt av Stortinget. I den grad det skulle være behov for supplerende bestemmelser om sammensetning, funksjonsperiode eller sekretariat, kan dette gjøres innenfor den generelle fullmakten til å gi bestemmelser innenfor rammen av loven.

Det vises til lovforslaget § 1 fjerde ledd.

4.2.2 Endret funksjonstid for EOS-utvalgets medlemmer

EOS-kontrollloven § 3 første ledd lyder:

«Utvalget skal ha syv medlemmer medregnet leder og nestleder, alle valgt etter innstilling fra Stortingets presidentskap, for et tidsrom av inntil fem år. Et medlem kan gjenoppnevnes én gang og maksimalt inneha vervet i ti år. Det bør unngås at flere enn fire medlemmer skiftes ut samtidig. Personer som har virket i tjenestene, kan ikke velges som utvalgsmedlemmer.»

Bestemmelsen ble sist endret i 2017 som følge av evalueringen av EOS-utvalget (Dok.nr.16 (2015–2016)), jf. Innst.431 L (2016–2017) fra kontroll- og konstitusjonskomiteen. Oppnevningsperioden var også før dette fem år, men det var ingen grenser for hvor mange ganger medlemmer kunne gjenoppnevnes.

Som en oppfølging av kontroll- og konstitusjonskomiteens behandling av rapporten fra utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon, jf. Innst.392 S (2020–2021) og Dok.nr.21 (2020–2021) punkt 6.9.3, foreslår **p r e s i d e n t s k a p e t** at oppnevningsperioden reduseres til fire år, og at et medlem maksimalt kan inneha vervet i åtte år.

I praksis er endringen i oppnevningsperiode allerede implementert, jf. i Innst.659 S (2020–2021) om oppnevning av tre nye medlemmer til EOS-utvalget. Disse ble alle valgt for en periode på fire år.

P r e s i d e n t s k a p e t foreslår at EOS-kontrolloven § 3 første ledd første og annet punktum endres i tråd med dette.

Det vises til lovforslaget.

4.2.3 Leder for EOS-utvalgets sekretariat

I dag ansettes leder for EOS-utvalgets sekretariat av Stortingets presidentskap etter innstilling fra utvalget, jf. EOS-kontrolloven § 4 første punktum.

Som en oppfølging av kontroll- og konstitusjonskomiteens behandling av rapporten fra utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon, jf. Innst.392 S (2020–2021), foreslår p r e s i d e n t s k a p e t at leder for utvalgets sekretariat heretter skal ansettes av utvalget. Stillingen foreslås videre omgjort til en åremålsstilling, slik at leder for sekretariatet i fremtiden skal tilsettes i åremål på seks år med mulighet for forlengelse én gang. Endringen får ikke virkning for tilsettelsesforholdet til den nåværende lederen for EOS-utvalgets sekretariat, jf. forutsetninger lagt til grunn i Dok.nr.21 (2020–2021) pkt. 6.8.2.

Det vises til lovforslaget § 4 første ledd.

4.2.4 Personalreglement

Det følger av EOS-kontrolloven § 4 annet punktum at nærmere regler om framgangsmåten ved tilsetting og adgang til delegering av EOS-utvalgets myndighet fastsettes i et personalreglement godkjent av Stortingets presidentskap.

P r e s i d e n t s k a p e t foreslår at personalreglementet skal fastsettes av EOS-utvalget, og at Stortingets presidentskap kan ta personalreglementet opp til revisjon. Dette er også samme modell som nå foreslås for NIM, jf. drøftelse ovenfor, og som følger av sivilombudsloven.

Det vises til lovforslaget § 4 annet ledd.

4.2.5 Økonomiforvaltning

I dag følger av det EOS-kontrolloven § 20 at utvalget skal fastsette egen instruks for sin økonomiforvaltning, som skal være godkjent av Stortingets presidentskap.

Utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon tar i pkt. 6.11.4 generelt til orde for at «de øverste organene» i Stortingets eksterne organer selv skal fastsette personalreglement og økonomireglement for sin virksomhet, og at statens økonomireglement legges til grunn.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen gir i Innst.392 S (2020–2021) s. 10 sin tilslutning til dette.

På denne bakgrunn foreslår p r e s i d e n t s k a p e t at instruksen ikke lenger skal godkjennes av Stortingets presidentskap, men at det i loven fastslås at virksomheten skal fastsette et økonomireglement basert på statens økonomireglement. Det forutsettes at reglementet oversendes Stortinget til orientering.

Det vises til lovforslaget § 20 første ledd.

4.2.6 EOS-utvalgets Behandling av personopplysninger

4.2.6.1 Innledning

Enkelte bestemmelser om behandling av personopplysninger er gitt i EOS-kontrolloven § 6 annet ledd og § 16. Ifølge § 6 annet ledd skal kontrollen omfatte «tjenestenes tekniske virksomhet, herunder overvåking og

innhenting av informasjon og behandling av personopplysninger». Det følger videre av § 16 annet ledd første og annet punktum at hvis offentliggjøring må antas å medføre at en klagers identitet vil bli avdekket, skal dennes samtykke foreligge, og at ved omtalen av personer skal hensynet til personvernet iakttas også om det ikke gjelder klagere.

P r e s i d e n t s k a p e t anser det likevel i lys av rettsutviklingen, og for at det ikke skal kunne reises tvil om utvalgets rettsgrunnlag for å behandle personopplysninger, hensiktsmessig at det også i EOS-kontrollloven, på lik linje med lovene for andre eksterne organer for Stortinget, tas inn en generell bestemmelse som uttrykkelig regulerer utvalgets behandling av personopplysninger. Se nærmere omtale under punkt 4.1.8.

4.2.6.2 Rettsgrunnlag for behandling av personopplysninger

EOS-utvalget er et offentlig organ med lovbestemt mandat, arbeidsform og arbeidsområde. Å føre kontroll med forvaltningen på grunnlag av klager fra borgerne og egne kontroller og inspeksjoner må derfor klart anses som en oppgave i allmennhetens interesse, som igjen nødvendiggjør behandling av personopplysninger, jf. personvernforordningen artikkel 6. nr. 1 bokstav e. Tilsvarende gjelder utvalgets mandat knyttet til å ta opp saker og forhold som det ut fra formålet finner riktig å behandle av eget initiativ. Utvalget skal særlig ta opp saker og forhold som har vært gjenstand for offentlig kritikk. P r e s i d e n t s k a p e t viser i denne forbindelse også til vurderingene som er gjort for Sivilombudets og Stortingets ombudsnemnd for Forsvarets oppgaver som eksterne kontrollorganer for Stortinget i Dok.nr.21 (2020–2021) i henholdsvis pkt. 10.13.9 og i spesialmerknadene til § 15 i kapittel 11.

Alternativet i personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav c om at «behandlingen er nødvendig for å oppfylle en rettslig forpliktelse som påhviler den behandlingsansvarlige», vil også kunne være aktuelt for utvalgets virksomhet.

Formålet med EOS-utvalgets kontroll er blant annet å klarlegge om og forebygge at noens rettigheter krenkes, herunder påse at det ikke nyttes mer inngripende

Side 9

midler enn det som er nødvendig etter forholdene, og at tjenestene respekterer menneskerettighetene. Det følger således forutsetningsvis av loven at behandling av personopplysninger er nødvendig for utøvelse av organets oppgaver. Det vil ikke være mulig å kontrollere at de hemmelige tjenestene holder seg innenfor rammen av tjenestenes fastlagte oppgaver, eller å behandle klager fra enkeltpersoner eller organisasjoner, uten å behandle personopplysninger, jf. EOS-kontrollloven § 6.

For å utføre sitt verv kan EOS-utvalget kreve innsyn i og adgang til forvaltningens arkiver og registre, lokaler, installasjoner og anlegg «av enhver art», jf. § 8 første ledd. Denne lovfestede innsynsretten gjelder dermed i utgangspunktet også personopplysninger «av enhver art», forutsatt at utvalget skaffer seg tilgang til opplysningene «for å utføre sitt verv», jf. EOS-kontrollloven § 8 første ledd. Det følger videre av § 8 tredje ledd at utvalget «ikke [skal] søke et mer omfattende innsyn i graderte opplysninger enn det som er nødvendig ut fra kontrollformålene».

Den foreslåtte hjemmelen gir utvalget og dets sekretariat uttrykkelig adgang til å behandle opplysninger etter personvernforordningen artikkel 9 og artikkel 10. Artikkel 9 gjelder særlige personlige opplysninger, herunder om etnisitet, religiøs og politisk overbevisning, helseopplysninger mv., mens artikkel 10 gjelder opplysninger om straffbare forhold og lovovertridelser.

Justis- og beredskapsdepartementet uttrykker i sin høringsuttalelse at de foreslåtte endringene i EOS-kontrollloven vil ha virkning for personvernet til de ansatte i etatene som er underlagt EOS-utvalgets kontroll. Etter departementets syn vil kontrollen av tjenestene kunne innebære at utvalget behandler personopplysninger om tjenestens ansatte. Departementet viser til at EOS-utvalget i Særskilt melding til Stortinget om PSTs ulovlige innhenting og lagring av flypassasjeropplysninger (Dok.nr.7:02 (2019–2020)) ga uttrykk for en forutsetning om at PST må legge til rette for utvalgets kontroll av e-postservere og de enkelte medarbeideres personlige områder. PST forholder seg til dette. Departementet antar likevel at det kan være en fordel både for forutsigbarheten for de ansatte og for kontrolldialogen med den enkelte etat som kontrolleres, at grunnlaget for denne behandlingen av personopplysninger er omtalt i forarbeidene, og helst at omfanget av innsynet blir uttrykkelig regulert i selve loven.

Departementet uttaler videre at utvalgets innsyn i personopplysninger om etatenes ansatte skiller seg prinsipielt fra utvalgets behandling av personopplysninger om personene som etatene følger. Innsynet i ansattes e-post og hjemmeområder vil kunne berøre de ansattes rett til vern av privatliv og kommunikasjon. Justis- og beredskapsdepartementet mener derfor det vil kunne være en fordel om forarbeidene i større grad drøfter EOS-kontrolloven § 8 som hjemmel for utvalgets innsyn i opplysninger om de ansatte og vurderer bestemmelsen opp mot det generelle regelverket for arbeidsgivers innsyns adgang i ansattes personlige områder og e-post.

P r e s i d e n t s k a p e t vil understreke at forslaget til ny § 18 b ikke innebærer at EOS-utvalget gis noen utvidet innsynsrett sammenlignet med det som allerede følger av EOS-kontrolloven § 8.

P r e s i d e n t s k a p e t ser imidlertid at mulighet for søk i ansattes e-post og personlige områder i prinsippet gir utvalget en utvidet mulighet til innsyn sammenlignet med hva sikkerhetstjenestene selv har i egenskap av å være arbeidsgivere. Utvalget vil gjennom dette kunne få tilgang til den ansattes private kommunikasjon, selv om utvalgets interesse er personopplysninger om «personene utvalget følger» – ikke etatens ansatte som sådan. EOS-utvalgets innsynsrett knytter seg til e-postservere og områder som er stilt til de ansattes disposisjon fra arbeidsgiver for å utføre deres lovpålagte oppgaver. Dette vil i stor grad dreie seg om graderte systemer som ikke er tilknyttet internett. Det forutsettes likevel at utvalget utviser en særlig bevissthet knyttet til innsyn i e-post og de ansattes personlige områder. Avgrensningen i forslaget til ny § 18 b underbygger også dette: Utvalget kan bare behandle personopplysninger «når dette er nødvendig for å utføre oppgaver etter loven».

P r e s i d e n t s k a p e t legger til grunn at sikkerhetstjenestene informerer sine ansatte om utvalgets innsyns adgang, slik at de ansatte er oppmerksomme på denne i den grad de benytter arbeidsgivers e-post og personlige områder på datanettverk til lagring av privat informasjon.

Det vises til lovforslaget § 18 b.

4.2.6.3 Viderebehandling av personopplysninger

En betydelig del av personopplysningene som behandles av utvalget, vil opprinnelig være innhentet av forvaltningen ved EOS-tjenestene og ikke av utvalget selv.

Etter forordningen artikkel 5 nr. 1 bokstav b er det et prinsipp om formålsbegrensning, som innebærer at personopplysninger skal samles inn for et spesifikt formål og ikke viderebehandles på en måte som er uforenelig med det opprinnelige formålet.

Ved behandlingen av sivilombudsloven ble det lagt til grunn at det ikke var nødvendig med en egen bestemmelse om adgang til viderebehandling av personopplysninger for ombudets kontroll med forvaltningen på vegne av Stortinget, jf. drøftelse i Dok.nr.21 (2020–2021) pkt. 13.9.6.5. Konklusjonen var at viderebehandling ikke var uforenelig med ombudets behandling av klagesaker så vel som ombudets øvrige oppgaver, herunder saker som behandles av eget tiltak, og virksomheten som nasjonal forebyggende mekanisme.

Side 10

EOS-utvalgets behandling av klagesaker eller dets kontroller og inspeksjoner overfor forvaltningen samt adgang til å ta opp saker og forhold av eget tiltak stiller seg prinsipielt sett ikke annerledes enn Sivilombudets kontrollopgaver. *P r e s i d e n t s k a p e t* vurderer derfor at det ikke er behov for en særskilt hjemmel for viderebehandling.

4.2.6.4 Forholdet til den registrertes rettigheter

I personvernforordningen er det i artiklene 12 til 22 gitt bestemmelser om den registrertes rettigheter, herunder informasjon om registrering, den registrertes rett til innsyn, retting og sletting, begrensning av behandling og underretning ved retting og sletting. Artikkel 34 inneholder videre krav til underretning av den registrerte om brudd på personopplysningssikkerheten.

EOS-utvalgets kontroll med EOS-tjenestene forutsetter at utvalget får innsyn i høyt graderte opplysninger i forvaltningen om forhold av betydning for nasjonal sikkerhet. Virksomhet innen nasjonal sikkerhet og forhold

som er regulert av direktiv EU 2016/680 («politidirektivet»), er ikke omfattet av virkeområdet for personvernforordningen. EOS-tjenestene har derfor egne lovbestemmelser for behandling av personopplysninger, som til dels avviker fra EUs personvernforordning, jf. etterretningstjenesteloven, politiregisterloven og sikkerhetsloven. Dette kan tilsi behov for begrensninger i de registrertes rettigheter overfor EOS-utvalget, slik at de registrerte ikke har videre rettigheter til for eksempel innsyn og underretning hos EOS-utvalget enn det som gjelder hos forvaltningen.

Etter personvernforordningen artikkel 23 kan det i nasjonal rett fastsettes begrensninger og gjøres unntak fra alle de nevnte rettighetene og pliktene samt fra artikkel 5 om prinsipper for behandling av personopplysninger. Begrensninger eller unntak fra disse bestemmelsene må framgå av lov og være et nødvendig og forholdsmessig tiltak for å sikre nærmere bestemte hensyn eller interesser, som er uttømmende oppregnet i artikkel 23 nr. 1 bokstav a til h. Artikkel 23 nr. 2 har krav til hva lovgivningsmessige tiltak skal inneholde når det er relevant, blant annet om garantiene for å unngå misbruk eller ulovlig tilgang og lagringsperioder.

For EOS-utvalget gjør flere av de hensyn og interesser som er oppregnet i artikkel 23 nr. 1, seg gjeldende. Det følger av EOS-kontrollloven § 6 første ledd at utvalget skal omfatte tjenestenes tekniske virksomhet, herunder overvåking og innhenting av informasjon og behandling av personopplysninger. Det er således en kjerneoppgave for utvalget å sikre vern av de registrerte interesser (bokstav i). Avhengig av hvilke av de hemmelige tjenestene kontrollen gjelder, vil personopplysningene som behandles, typisk falle innenfor kategoriene den nasjonale sikkerhet (bokstav a), forsvaret (bokstav b), den offentlige sikkerhet (bokstav c) eller forebygging, etterforskning, avsløring av straffbare forhold eller iverksettelse av strafferettslige sanksjoner, herunder vern mot og forebygging av trusler mot den offentlige sikkerhet (bokstav d).

I personopplysningsloven § 16 er det på nærmere bestemte vilkår gitt generelle unntak fra retten til informasjon og innsyn og plikten til underretning etter artiklene 13, 14 og 15 og artikkel 34. Disse reglene gjelder for alle virksomheter som er underlagt loven, og gjelder dermed også for EOS-utvalget.

P r e s i d e n t s k a p e t legger til grunn at personopplysningsloven § 16, og da særlig bokstav d om unntak for opplysninger som i lov eller med hjemmel i lov er underlagt taushetsplikt, i stor utstrekning vil kunne ivareta EOS-utvalgets behov for unntak fra artiklene 13, 14 og 15 og 34. Etter EOS-kontrollloven er utvalget og dets sekretariat underlagt en meget vidtrekkende taushetsplikt, jf. § 11 første ledd, som lyder: «Med de unntak som følger av §§ 14 til 16, har utvalget og dets sekretariat taushetsplikt.» I tillegg gjelder sikkerhetslovens bestemmelser om taushetsplikt for gradert informasjon, jf. EOS-kontrollloven § 18 a, som gir sikkerhetsloven anvendelse for EOS-utvalget. Bokstavene b, c, e og f vil også etter omstendighetene kunne være aktuelle hjemler for unntak fra de registrertes rettigheter til informasjon og innsyn.

EOS-utvalget skriver i sin høringsuttalelse at utvalget mener det bør gjøres unntak fra alle de aktuelle artiklene om de registrertes rettigheter og plikter, gitt utvalgets vide innsynsrett i sikkerhetsgraderte opplysninger og allmenne taushetsplikt. Utvalget viser til at det regelmessig vil behandle personopplysninger om personer som aldri kan få vite at utvalget har gjort dette, både ved inspeksjoner, klagesaker og saker av eget tiltak.

P r e s i d e n t s k a p e t foreslår på denne bakgrunn at det i ny § 18 b annet ledd tas inn følgende bestemmelse:

«Rettighetene som nevnt i personvernforordningen artikkel 12-22 og 34 får ikke anvendelse for behandling av personopplysninger som ledd i EOS-utvalgets kontrollvirksomhet.»

P r e s i d e n t s k a p e t har her vektlagt, i tillegg til de grunner som er oppgitt i utvalgets høringsuttalelse knyttet til vurderingen av nødvendighet og forholdsmessighet, at EOS-utvalgets kontroll med behandlingen av personopplysninger i de hemmelige tjenestene gjør at det i utvalget og dets sekretariat er særlig høy bevissthet knyttet nettopp til å ivareta den registrertes interesser. Omfanget av behandling av sikkerhetsgradert informasjon innebærer dessuten at utvalget har strenge krav til informasjonssikkerhet som reduserer risikoen for misbruk eller ulovlig tilgang til personopplysninger.

Ved at de særlige unntaksbestemmelsene er avgrenset til kun å gjelde «i EOS-utvalgets kontrollvirksomhet»,

Side 11

følger det at personopplysningslovens og personvernforordningens alminnelige regler vil gjelde ved behandling av andre typer saker i EOS-utvalget, for eksempel saker som gjelder egne ansatte.

Den foreslåtte bestemmelsen er delvis overlappende med de unntak fra den registrertes rettigheter som allerede følger av personopplysningsloven § 16, jf. omtale ovenfor. Av pedagogiske hensyn foreslår p r e s i d e n t s k a p e t likevel en samlet regulering av EOS-utvalgets behandling av personopplysninger i EOS-kontrollloven.

Som en ytterligere rettsikkerhetsgaranti, foreslår p r e s i d e n t s k a p e t i tillegg at det i ny § 18 b tredje ledd tas inn en særbestemmelse om sletting av personopplysninger. Det foreslås at bestemmelsen gis følgende ordlyd:

«Personopplysninger skal slettes så snart de ikke lenger har kontrollmessig interesse, med mindre unntakene i personvernforordningen artikkel 17 nr. 3 kommer til anvendelse»

Bestemmelsen innebærer at personopplysninger skal slettes når det ikke lenger er nødvendig å oppbevare opplysningene for å ivareta utvalgets kontrolloppgaver. Når det gjelder unntakene i personvernforordningen artikkel 17 nr. 3, er det særlig bokstav d om arkivformål i allmennhetens interesse som er relevant for utvalget. Det vil kunne være aktuelt med unntak fra sletteplikten dersom dette er nødvendig for å dokumentere de saker utvalget har tatt opp til behandling, for ettertiden, herunder utvalgets behandling av klagesaker eller uttalelser til forvaltningen.

4.3 Forslag til endringer i lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret

4.3.1 Innledning

Stortinget vedtok 18. juni 2021 ny lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret, jf. Innst.506 L (2020–2021) fra utenriks- og forsvarskomiteen og kapittel 11 i rapporten fra utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon, Dok.nr.21 (2020–2021). Loven trådte i kraft 1. oktober 2021.

P r e s i d e n t s k a p e t foreslår enkelte mindre justeringer av loven. Bakgrunnen er at ombudsnemndsloven slik den nå lyder, har to ulike bestemmelser om dokumentoffentlighet (det vil si allmennhetens adgang til innsyn i dokumenter i ombudsnemndas besittelse). Det foreslås derfor en mindre omredigering av § 4 og § 14 for å hindre dobbeltbehandling. I tillegg foreslås endringer i øvrige deler av § 4 som regulerer ombudsnemndas utøvelse av tilsyn.

4.3.2 Lovens gjeldende bestemmelser om dokumentoffentlighet

Lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret § 4 gjelder ombudsnemndas tilsynsvirksomhet, men har i fjerde ledd også en bestemmelse om dokumentoffentlighet:

«Saker som gjelder dokumentoffentlighet hos Ombudsnemnda eller dens administrasjon, behandles og avgjøres av Ombudsnemnda. Offentleglova anvendes så langt den passer.»

I loven § 14 er det en mer omfattende og spesialtilpasset bestemmelse om dokumentoffentlighet, med nærmere regulering av offentlighet og unntak fra dette. Gjeldende § 14 har følgende ordlyd:

«§ 14. *Offentlighet*

Dokumenter utarbeidet som ledd i Ombudsnemndas virksomhet er offentlige, med følgende unntak:

- a. dokumenter og opplysninger underlagt lovbestemt taushetsplikt
- b. dokumenter utarbeidet eller innhentet under forvaltningens forutgående behandling av en sak.

Ombudsnemndas interne saksdokumenter og dokumenter som utveksles mellom Ombudsnemnda og Stortinget om budsjett og intern administrasjon, kan unntas offentlighet.

Det kan kreves innsyn i det offentlige innholdet av journal som Ombudsnemnda fører for registrering av dokumenter. Ombudsnemnda kan gjøre journaler og andre dokumenter allment tilgjengelig på internett.

Den administrative lederen, eller den vedkommende bemyndiger, avgjør om et dokument helt eller delvis skal unntas fra offentlighet. Slike avgjørelser kan påklages til nemnda.

Arkivlova kapittel II gjelder for Ombudsnemndas virksomhet, med unntak av § 7 og § 8. Tilhørende forskrifter gjelder så langt de passer.»

For å harmonisere de to bestemmelsene foreslår p r e s i d e n t s k a p e t at gjeldende § 4 fjerde ledd oppheves. Lest i sammenheng med lovens § 14 fjerde ledd, som fastsetter at «[d]en administrative lederen, eller den vedkommende bemyndiger, avgjør om et dokument helt eller delvis skal unntas fra offentlighet», og videre at «[s]like avgjørelser kan påklages til nemnda», framstår formuleringene i gjeldende § 4 fjerde ledd etter p r e s i d e n t s k a p e t s syn overflødige og til dels motstridende med § 14 fjerde ledd. Tematisk passer bestemmelsen heller ikke så godt i § 4, som for øvrig gjelder tilsyn. Det foreslås på denne bakgrunn en omredigering og delvis endring av § 14 for å skape bedre sammenheng i regelverket. Det foreslås i tillegg at bestemmelsens tittel endres til «Dokumentoffentlighet». Endringsforslagene bygger på tilsvarende bestemmelse i gjeldende NIM-lov § 12 andre ledd (foreslått videreført i ny § 11 tredje ledd), omtalt i merknadene under punkt 5.1.

P r e s i d e n t s k a p e t bemerker i den forbindelse at nåværende § 4 fjerde ledd første punktum ble tatt inn i

Side 12

loven på bakgrunn av høringsinnspill fra Ombudsnemnda i forbindelse med utarbeidelsen av gjeldende lov, jf. Innst.506 L (2020–2021). Det var nemndas mening at det bør være opp til Ombudsnemnda å avgjøre hvilke henvendelser den skal behandle selv, og hvilke saker som kan overlates til forsvarsombudet eller den administrative lederen. Når det nå foreslås å videreføre bestemmelsen i § 14 fjerde ledd om at den administrative lederen eller den vedkommende bemyndiger, avgjør om et dokument helt eller delvis skal unntas fra offentlighet, og at avgjørelsen kan påklages til nemnda, har dette sammenheng med at p r e s i d e n t s k a p e t mener det er ønskelig med en mulighet for to-instansbehandling av begjæringer om dokumentinnsyn i organer som ledes av et kollegialt organ. Dette er ordningen etter offentleglova og tilsvarende den ordningen som gjelder for NIM etter gjeldende lov, og som foreslås videreført, jf. merknader til ny § 11. Det samme gjelder for Riksrevisjonen, jf. instruks om Riksrevisjonens virksomhet § 13 fjerde ledd, hvor det framgår at administrasjonens avgjørelser om avslag på innsyn kan påklages til Riksrevisjonens kollegium.

Det vises til lovforslaget og merknadene i punkt 5.3.

4.3.3 Lovens bestemmelser om tilsyn

Forsvarsombudsnemnda viser i sin høringsuttalelse til nemndas årsmelding for 2021, Dok.nr.5 (2021–2022), som ble levert til Stortingets presidentskap 4. april 2022. Her argumenterer nemnda for å reversere de endringer som ble gjort av utenriks- og forsvarskomiteen i § 4 ved dennes behandling av forslaget fra utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon (Harberg-utvalget), jf. Innst.506 L (2020–2021).

Forsvarsombudsnemndas årsmelding ble behandlet av kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst.417 S (2021–2022), og komiteen hadde følgende merknad til ombudets innspill:

«Komiteen viser til Harbergutvalgets tilrådning til formulering av lovens § 4 med en vid og uhindret tilgang både til informasjon og til fysiske steder. Den ble omformulert av et flertall i utenriks- og forsvarskomiteen under behandlingen i Stortinget og var en innskrenkning av nemndas formelle kompetanse som brøt med langvarig praksis. Komiteen merker seg ombudets påpekning av at slik den ble vedtatt, innebærer lovteksten en atskillig begrensning for nemndas funksjon som kontrollorgan på vegne av Stortinget. Komiteen merker seg også at praktiseringen av bestemmelsen gjorde seg gjeldende allerede ved nemndas første tilsyn, der personell involvert i et tilsyn følte seg usikre på hvilke opplysninger som kunne deles med nemnda.

Komiteen støtter at lovens § 4 vurderes endret, og viser til det pågående arbeidet med forslag til endringer i NIM-loven, EOS-kontrolloven og lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret i Stortingets presidentskap. Komiteen understreker at nemndas innsynsrett må gi nemnda tilgang til den informasjon som er nødvendig for at de kan utføre sine oppgaver etter loven, og bygge på

forutsetningen fra det tverrpolitiske Harbergutvalget om at det er kontrolløren, og ikke den kontrollerte, som må definere hva man i sitt oppdrag trenger innsyn i, jf. Dok.nr.21 (2020–2021).»

P r e s i d e n t s k a p e t viser videre til at det i Dok.nr.8:07 L (2022–2023), Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes og Seher Aydar om å gi Forsvarets ombudsnemnd innsynsrett i gradert informasjon, er foreslått at lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret § 4 om tilsyn endres i tråd med det som var foreslått av utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon i Dok.nr.21 (2020–2021). Forslagsstillerne viser i den forbindelse blant annet til at Ombudsnemndas formål er å være et eksternt kontrollorgan som skal føre kontroll med Forsvaret på vegne av Stortinget. Forslagsstillerne mener Ombudsnemnda ikke kan oppfylle sitt formål hvis den er avskåret fra å få nødvendig informasjon fra Forsvaret. Det vises i den forbindelse til at Ombudsnemnda i sin innberetning for 2021, jf. (Dok.nr.5 (2021–2022)), gir uttrykk for at dagens lov vanskeliggjør kontrollarbeidet, og at dette har manifestert seg også i praksis. Forslagsstillerne henviser videre til kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader i Innst.417 S (2021–2022), hvor det uttales at komiteen «støtter at § 4 vurderes endret».

P r e s i d e n t s k a p e t viser til kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader i Innst.417 S (2021–2022), samt til Dok.nr.8:07 L (2022–2023), og vil foreslå endringer i gjeldende § 4 også ut over opphevelsen av bestemmelsens fjerde ledd om dokumentoffentlighet, omtalt ovenfor under punkt 4.3.2. Det vises i den forbindelse til vurderinger gjort av Utvalget til å vurdere Stortingets kontrollfunksjon i Dok.nr.21 (2020–2021) punkt 11, særlig punkt 11.9.2 og 11.15.

P r e s i d e n t s k a p e t bemerker i den forbindelse at det er sentralt at Ombudsnemnda har tilgang på den informasjon som er nødvendig for at nemnda skal kunne utføre sine oppgaver etter loven. Det er prinsipielt uheldig dersom tilgangen til informasjon begrenses på en måte som vil kunne påvirke Ombudsnemndas faktiske mulighet til å utøve tilsynsoppgavene den har etter loven.

P r e s i d e n t s k a p e t s flertall, stortingspresident Masud Gharahkhani, første visepresident Svein Harberg, andre visepresident Nils T. Bjørke, tredje visepresident Morten Wold og fjerde visepresident Kari Henriksen, viser samtidig til at det i Dok.nr.21 (2020–2021) er forutsatt at Ombudsnemnda bør være tilbakeholden med å be om sikkerhetsgradert informasjon med mindre det er helt nødvendig.

P r e s i d e n t s k a p e t s flertall mener at denne viktige forutsetningen bør fremgå eksplisitt av lovens ordlyd. Det er kun i de tilfeller hvor det er nødvendig for at nemnda skal kunne utøve sitt lovpålagte formål og

Side 13

mandat, at det skal søkes innsyn i graderte opplysninger eller bes om tilgang til steder underlagt Forsvarets kontroll der særlige sikkerhetsmessige hensyn gjør seg gjeldende. **P r e s i d e n t s k a p e t s** flertall viser videre til at Ombudsnemndas formål og mandat er å fremme og beskytte rettighetene og interessene til personer som har tjenesteplikt etter forsvarsloven, og personer som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner, og dette angir en tydelig avgrensning av nemndas informasjonsbehov. På denne bakgrunn mener **p r e s i d e n t s k a p e t s** flertall at reguleringen av nemndas tilgang på informasjon må stå i forhold til den funksjon som nemnda skal ivareta. Det foreslås derfor at nemndas rett til innsyn i dokumenter i utgangspunktet gjelder opp til og med sikkerhetsgraden KONFIDENSIELT. Dersom nemnda etterspør opplysninger eller dokumenter som er gradert høyere enn KONFIDENSIELT, skal Forsvaret gjøre en konkret vurdering av om innsyn kan gis og opplysninger nedgraderes i lys av ombudets ansvar etter § 1. Det foreslås videre at nemnda i samme utstrekning gis tilgang til steder under Forsvarets kontroll, med mindre tungtveiende sikkerhetsmessige hensyn gjør at tilgang ikke skal gis. Det presiseres at Forsvaret skal tilrettelegge for at nemnda gis slike opplysninger og slik tilgang som er nødvendig for at Ombudsnemnda skal kunne ivareta sine oppgaver etter loven.

P r e s i d e n t s k a p e t s flertall understreker videre at det er en selvsagt forutsetning at sikkerhetsgradert informasjon behandles etter gjeldende regler og kun skal være tilgjengelig for personer som er sikkerhetsklarert og autorisert for tilgang til slik informasjon, og som i tillegg har et tjenstlig behov for opplysningene. Det vises i denne forbindelse til at § 16 regulerer sikkerhetslovens anvendelse for Ombudsnemnda.

P r e s i d e n t s k a p e t s f l e r t a l l vil også bemerke at dersom det skulle oppstå uenighet mellom Ombudsnemnda og Forsvaret om hvorvidt innsyn i sikkerhetsgradert informasjon eller tilgang til særlige lokaliteter er «nødvendig», herunder om Ombudsnemndas faktiske mulighet til å utøve tilsynsoppgavene den har etter loven, blir begrenset, bør dette omtales i Ombudsnemndas årsmelding til Stortinget. Det forutsettes at Stortinget orienteres dersom nemnda møter utfordringer knyttet til å få tilgang til informasjon som er nødvendig for at nemnda skal kunne ivareta sine oppgaver.

P r e s i d e n t s k a p e t s f l e r t a l l foreslår at § 4 får følgende ordlyd:

«§ 4. Tilsyn

Ombudsnemnda kan utføre tilsyn med Forsvaret.

Innenfor sitt ansvarsområde etter § 1 har Ombudsnemnda, uten hinder av taushetsplikt og opp til og med sikkerhetsgraden KONFIDENSIELT, rett til enhver opplysning og ethvert dokument som er nødvendig for å ivareta Ombudsnemndas oppgaver etter loven. Ombudsnemnda har i samme utstrekning tilgang til steder under Forsvarets kontroll, med mindre tungtveiende sikkerhetsmessige hensyn ikke tillater det.

Forsvaret skal tilrettelegge for at Ombudsnemnda får opplysninger og tilgang som nevnt i andre ledd. Ombudsnemnda har rett til å motta forklaringer fra stedlig personell.

Nemnda skal ikke søke et mer omfattende innsyn i graderte opplysninger eller tilgang til de steder underlagt Forsvarets kontroll der særlige sikkerhetsmessige hensyn gjør seg gjeldende, enn det som er nødvendig ut fra nemndas formål og mandat. I den utstrekning opplysninger eller dokumenter som etterspørres er gradert høyere enn KONFIDENSIELT, skal Forsvaret gjøre en konkret vurdering av om innsyn kan gis og opplysninger nedgraderes i lys av ombudets ansvar etter § 1.

I etterkant av et tilsyn skal Ombudsnemnda skrive en rapport. Rapporten bør påpeke eventuelle kritikkverdige forhold og gi anbefalinger om det er behov for det. *Rapporten offentliggjøres i en ugradert versjon, og før offentliggjøring skal den forelegges Forsvarsdepartementet til uttalelse.»*

På denne bakgrunn mener p r e s i d e n t s k a p e t s f l e r t a l l at forslaget i Dok.nr.8:07 L (2022–2023) ikke bør vedtas.

F e m t e v i s e p r e s i d e n t , I n g r i d F i s k a a , viser til at både gjeldende lov og lovteksten foreslått av utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon avgrensar ombudsnemndas tilgang til opplysninger til ombudsnemndas arbeidsområde. D e t t e m e d l e m ser derfor ikke behov for å presisere eller avgrense informasjonstilgangen ytterligere. D e t t e m e d l e m er også av den oppfatning at det er ombudsnemndas arbeidsområde, og ikke sikkerhetsgraderingen, som bør avgrense nemndas tilgang på informasjon eller steder under Forsvarets kontroll. Etter d e t t e m e d l e m s syn bør derfor ordlyden i lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret § 4 endres i samsvar med utvalget til å vurdere Stortingets kontrollfunksjons opprinnelige forslag. Som påpekt av mindretallet i utenriks- og forsvarskomiteen i Innst.506 L (2020–2021), anser d e t t e m e d l e m det som sentralt at forsvarsombudsnemnda har tilgang på den informasjon som er nødvendig for at nemnda skal kunne utføre sine oppgaver etter loven. Medlemmene av Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret har sitt mandat direkte fra Stortinget, er valgt av Stortinget i plenum og er selvfølgelig underlagt taushetsplikt i håndteringen av gradert og/eller fortrolig informasjon. I vårt parlamentariske demokrati står Stortinget over regjeringen. En regjering skal ikke kunne ha avgjørende innflytelse over hvordan Stortingets kontrollfunksjon utøves. I tråd med anbefalingene fra utvalget til å vurdere Stortingets kontrollfunksjon

Side 14

mener d e t t e m e d l e m det er sentralt at Ombudsnemnda har tilgang til alle Forsvarets steder og til å snakke fortrolig med alle ansatte.

D e t t e m e d l e m påpeker samtidig, som flertallet, at det er klart forutsatt at ombudsnemnda bør være tilbakeholden med å be om høyt graderte opplysninger. Videre forutsettes det at graderte opplysninger behandles etter gjeldende regler og kun skal være tilgjengelig for personer som er sikkerhetsklarert og autorisert for tilgang til slik informasjon og har tjenstlig behov for opplysningene.

De tte medlem støtter med dette forslaget fremsatt i Dok.nr.8:07 L (2022–2023) og fremmer følgende forslag:

I lov 18. juni 2021 nr. 115 om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret gjøres følgende endringer:

§ 4. Tilsyn

«Ombudsnemnda kan utføre tilsyn med Forsvaret.

Innenfor sitt ansvarsområde etter § 1 har Ombudsnemnda, uten hinder av taushetsplikt og gradering, rett til enhver opplysning og ethvert dokument som Ombudsnemnda mener er nødvendig for å ivareta sine oppgaver etter loven.

Ombudsnemnda har tilgang til ethvert sted under Forsvarets kontroll.

Forsvaret skal tilrettelegge for at Ombudsnemnda får opplysninger og tilgang som nevnt i andre og tredje ledd. Ombudsnemnda har rett til å motta forklaringer fra stedlig personell. Forklaringene og hvem som har gitt disse, er underlagt taushetsplikt.

I etterkant av et tilsyn skal Ombudsnemnda skrive en rapport. Rapporten bør påpeke eventuelle kritikkverdige forhold og gi anbefalinger om det er behov for det. *Rapporten offentliggjøres, i den grad den ikke inneholder taushetsbelagte eller graderte opplysninger, og sendes til Forsvarsdepartementet.»*

Presidentskapet viser ellers til § 16, som regulerer sikkerhetslovens anvendelse for ombudsnemnda, herunder § 16 andre ledd, som slår fast at dersom ombudsnemnda er i tvil om graderingen av en opplysning i en uttalelse eller melding, eller mener at av- eller nedgradering bør skje, forelegger nemnda spørsmålet for vedkommende departement eller underliggende forvaltningsorgan. Forvaltningens avgjørelse er bindende for nemnda.

4.4 Økonomiske og administrative konsekvenser

De foreslåtte endringene antas ikke å få økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning.

5. Merknader til lovbestemmelsene

5.1 Merknader til endringer NIM-loven

Til lovens tittel og omtalen av NIM i loven

Lovens tittel og omtalen av institusjonen i lovteksten endres til «Norges institusjon for menneskerettigheter», forkortet til «institusjonen». Endringen innebærer at begrepsbruken i loven blir i samsvar med det som faktisk benyttes som det offisielle navnet på institusjonen i dag. Det å utelate ordet «nasjonal» fra institusjonens navn anses ikke å være i strid med Paris-prinsippene. Det presiseres likevel innledningsvis i § 1 at loven etablerer en nasjonal institusjon for menneskerettigheter, for å forhindre uklarhet om hvorvidt tittelendringen er ment å innebære noe annet enn kun et navneskifte.

I forlengelsen av navneendringen endres institusjonens navn til «Norges institusjon for menneskerettigheter» alle steder i loven der det er relevant. «Den nasjonale institusjonen» foreslås gjennomgående erstattet med «Institusjonen» i lovteksten.

«NIM-loven» fastsettes videre som offisiell korttittel på loven.

Til § 1 *Formål og virkeområde*

Første ledd fastslår at formålet med loven er å etablere en nasjonal institusjon for menneskerettigheter, «Norges institusjon for menneskerettigheter».

Endringen innebærer ingen realitetsendringer ut over at institusjonens offisielle navn endres.

Til § 2 *Forholdet til Stortinget*

Som et resultat av at NIMs virksomhet i sin helhet reguleres i lov, oppheves gjeldende instruks og § 2 første punktum. Bestemmelser som regulerer forholdet til Stortinget, er nå samlet i § 2, som får endret tittel til «Forholdet til Stortinget».

Første ledd fastslår at Norges institusjon for menneskerettigheter utfører sine oppgaver selvstendig og uavhengig, og at NIM selv bestemmer hvordan arbeidet skal innrettes og organiseres. Dette er en videreføring av nåværende § 2 andre punktum.

Andre ledd første punktum regulerer at institusjonen skal gi Stortinget årlig melding om sin virksomhet og utviklingen av menneskerettighetssituasjonen i Norge. Dette er en videreføring av nåværende § 11 første ledd. Annet punktum fastsetter at slike meldinger skal gis innen 1. april hvert år og omfatte institusjonens virksomhet i perioden 1. januar til 31. desember det foregående året. Dette er en videreføring av regelen i den nåværende instruks § 7, med den endring at «tidsrommet» er erstattet med «perioden» for å harmonisere ordlyden med sivilombudsloven § 5 og lov om Stortingets

Side 15

ombudsnemnd for Forsvaret § 5. Omformuleringen innebærer ingen realitetsendring.

Tredje ledd inneholder en ny bestemmelse som fastslår at NIM, dersom institusjonen avdekker forhold av en slik karakter at Stortinget bør varsles, kan gi særskilte meldinger til Stortinget. Bestemmelsen innebærer at NIM – i likhet med Stortingets øvrige eksterne organer – har mulighet til å avgi meldinger i tillegg til årsmeldingen. Det forutsettes likevel at slike særskilte meldinger i hovedsak vil være aktuelle dersom institusjonen avdekker forhold av en slik karakter at det anses påkrevd at Stortinget varsles om dette utenom eller i tillegg til den årlige meldingen. Det legges derfor til grunn at det kun unntaksvis vil være aktuelt at NIM avgir slik særskilt melding. Dette er også i tråd med uttalelser fra utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon i Dok.nr.21 (2020–2021) punkt 6.10, hvor det uttrykkes at særskilt melding fra et eksternt organ er aktuelt dersom «det oppdager noe av alvorlig karakter». Det vises til drøftelse i punkt 4.1.4.

Fjerde ledd fastslår at meldingene skal være offentlige. Dette gjelder både den årlige meldingen regulert i andre ledd og eventuelle særskilte meldinger som omtalt i tredje ledd. Prinsippet om offentlighet følger i dag av gjeldende § 11 andre ledd, hvor det heter at meldingen trykkes og offentliggjøres av institusjonen. Mens regelen om at NIMs meldinger skal være offentlige foreslås videreført, foreslås det å oppheve regelen om at meldingene skal trykkes, da det bør være opp til institusjonen selv å vurdere hvordan meldingene mest hensiktsmessig kan publiseres.

Etter femte ledd kan Stortinget gi utfyllende bestemmelser om institusjonens virksomhet. Stortinget gis med dette mulighet til å fastsette utfyllende, generelle bestemmelser til loven ved alminnelig stortingsvedtak. Det vises til nærmere omtale i punkt 4.1.2.

Til § 3 *Institusjonens oppgaver*

Loven § 3 fastsetter institusjonens oppgaver og er justert språklig i tråd med institusjonens nye offisielle navn. Formuleringen i instruks § 1 om at institusjonen skal bidra til å styrke gjennomføringen av menneskerettighetene «i samsvar med Paris-prinsippene om nasjonale institusjoners status», tas inn i loven § 3 første ledd. Presiseringer innebærer ingen realitetsendring. NIM har et bredt mandat og prioriterer selv sine oppgaver innenfor gjeldene lovverk og rammer for øvrig.

Til § 4 *Institusjonens ledelse*

Loven § 4 fastsetter at NIM skal ledes av et styre og en direktør. Det er kun gjort språklige endringer i bestemmelsen i tråd med endret tittel og begrepsbruk i loven.

Til § 5 *Styrets sammensetning og oppnevning*

Første ledd endres i tråd med endret tittel og begrepsbruk i loven.

Tredje ledd fastslår at Stortinget velger NIMs styre, herunder leder og nestleder. I bestemmelsen foreslås det presisert at dette skjer etter innstilling fra Stortingets presidentskap, hvilket er i samsvar med etablert praksis. Stortingets presidentskap, eller den det gir fullmakt, skal aktivt informere om adgangen til å fremme forslag til kandidater til styret. Dette var tidligere regulert i NIM-instruksen § 2 og tas nå inn i loven, med enkelte språklige forenklinger. Det tas i tillegg inn en presisering i lovteksten som slår fast at oppnevningen av styret skal skje etter et åpen og konsultativ prosess. Det er en klar forutsetning at prosessen for oppnevning av nytt styre skjer i samsvar med en prosedyre som ivaretar prinsippet om pluralisme og bred representasjon, som omtalt i Paris-prinsippene. Det anses imidlertid ikke nødvendig å fastslå dette konkret i loven.

Bestemmelser om funksjonstid og adgang til gjenoppnevning, som i dag følger av § 5 tredje ledd andre punktum, er flyttet til et nytt fjerde ledd. I første punktum videreføres regelen om at styremedlemmene velges for en periode på fire år. Etter andre punktum kan styrets medlemmer gjenvelges, men ingen kan sitte i styret i mer enn to perioder. Dette innebærer en viss innstramming sammenlignet med nåværende lov § 5 tredje ledd, hvor det er fastsatt at «ingen kan sitte sammenhengende i styret i mer enn to perioder». Nytt tredje punktum fastslår at det bør unngås at flere enn tre medlemmer skiftes ut samtidig. Bestemmelsen har en parallell i EOS-kontrollloven § 3 om utvalgets sammensetning. Det vises også til Dok.nr.21 (2020–2021) punkt 6.9.4, hvor det blant annet uttales følgende:

«Utvalget mener at styremedlemmene bør velges for fire år av gangen, og at maksimal funksjonstid bør være åtte år. Kontinuitetshensyn tilsier at ikke alle styremedlemmene byttes ut samtidig, slik at tilnærmet halvparten fortsetter ved utløpet av en valgperiode, og oppnevningen bør knyttes til stortingsperioder.»

Nytt femte ledd regulerer at Stortingets presidentskap fastsetter godtgjørelse til styrets medlemmer. Sistnevnte bestemmelse er flyttet fra instruksens § 2 siste ledd, som kom inn ved en endring fastsatt 17. juni 2021, jf. Innst.668 S (2020–2021) fra Stortingets presidentskap.

Til § 6 *Styrets oppgaver*

Første ledd regulerer styrets oppgaver. Det er i første og andre punktum kun gjort språklige endringer i bestemmelsen i tråd med endret begrepsbruk i loven. I bestemmelsen fastslås det uttrykkelig at styret skal avgi årsregnskap og fremme forslag til budsjett overfor Stortingets presidentskap. Det er derfor ikke behov for i tillegg

Side 16

å inkorporere den særskilte bestemmelsen om dette i instruksens § 9.

Tredje punktum er nytt og innebærer at det skal fastsettes et eget økonomireglement basert på statens økonomireglement. Det forutsettes at reglementet oversendes Stortinget til orientering. Tilsvarende bestemmelse foreslås i EOS-kontrollloven § 20 første ledd, og det vises til omtale i punkt 3.2.5 og til kontroll- og konstitusjonskomiteens uttalelser i Innst.392 S (2020–2021) pkt. 2 om at det er naturlig at de øverste organene i virksomheten fastsetter økonomireglementet, og at statens økonomireglement legges til grunn.

Andre ledd fastslår at styret er beslutningsdyktig når minst tre medlemmer er til stede. Bestemmelsen er flyttet fra instruksens § 2 femte ledd. Øvrig regulering av gjennomføring av styremøtene i instruksens § 2 fjerde ledd anses det ikke nødvendig å videreføre i lovs form.

Til § 7 *Direktøren*

Første ledd fastsetter at NIMs daglige virksomhet ledes av en direktør. Nåværende bestemmelse i første ledd om at direktøren oppnevnes av Stortinget etter ekstern kunngjøring og innstilling fra Stortingets presidentskap, foreslås opphevet og erstattet med nye bestemmelser i andre ledd om at styret ansetter direktøren.

Andre ledd første punktum fastsetter at direktøren ansettes for en periode på seks år av institusjonens styre etter ekstern kunngjøring. Det vises til nærmere omtale av dette i punkt 3.1.6 ovenfor. Oppnevningsperioden på seks år er uendret. Bestemmelsen i andre punktum om at direktøren kan ansettes for ytterligere én periode på seks år, er imidlertid ny. Ifølge gjeldende § 7 andre ledd er det ikke adgang til gjenoppnevning. Denne endringen er i tråd med anbefaling fra utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon, jf. Dok.nr.21 (2020–2021) punkt 6.8.2, omtalt nærmere under punkt 4.1.6.

I andre ledd nytt andre punktum slås det fast at styret fastsetter direktørens lønn, pensjon og øvrige arbeidsvilkår etter de avtaler og bestemmelser som gjelder for arbeidstakere i statlig stilling. Bestemmelsen erstatter instruksens § 3 siste ledd, som fastsetter at direktørens lønn, pensjon og øvrige arbeidsvilkår fastsettes av Stortingets presidentskap. Når direktøren nå skal ansettes av styret, anses det naturlig at også lønn og øvrige arbeidsvilkår bestemmes av styret.

Fjerde og femte ledd i gjeldende § 7 inneholder bestemmelser om konstituering av midlertidig direktør og nærmere vilkår for oppsigelse – dette på bakgrunn av kompetansen som etter gjeldende lov er lagt til Stortinget i egenskap av ansettelsesmyndighet. På bakgrunn av at styret nå skal ansette direktør, oppheves bestemmelsen i fjerde ledd. Det anses å ligge innenfor styrets alminnelige fullmakter å eventuelt konstituere en direktør midlertidig, skulle det oppstå behov for det, og videreføring av denne bestemmelsen er dermed ikke nødvendig. I henhold til gjeldende § 7 femte ledd har imidlertid direktøren et utvidet stillingsvern sammenlignet med det som gjelder etter statsansatteloven for ledere i staten. Det vises til Dok.nr.16 (2014–2015) s. 27, hvor forholdet til Paris-prinsippenes krav om selvstendighet og uavhengighet drøftes. Denne bestemmelsen videreføres i nytt fjerde ledd med enkelte språklige justeringer knyttet til at det nå er styret som er ansettelsesmyndighet. Endringene medfører ikke realitetsendringer.

I fjerde ledd siste punktum tas det inn en henvisning til statsansatteloven for å unngå uklarhet om direktøren, som i egenskap av ansatt i NIM vil være omfattet av lov om statens ansatte. Denne loven har prosessuelle regler som får anvendelse blant annet i avskjedssaker.

I henhold til § 7 nytt femte ledd har direktøren ansvaret for den daglige administrative, personalmessige og faglige ledelse av institusjonen og for institusjonens interne organisering innenfor de rammer som styret fastsetter. Direktøren er sekretær for styret, forbereder og gir sin anbefaling i saker som legges fram for styret, og er ansvarlig for å iverksette styrevedtak. Direktøren deltar i styremøtene, men har ikke stemmerett. Bestemmelsene er flyttet fra instruksens § 2 sjette ledd og § 3 første ledd og innebærer ingen realitetsendring sammenlignet med gjeldende regulering.

Instruksens § 3 andre ledd om direktørens ansvar for driften foreslås ikke videreført i loven. Mer detaljerte bestemmelser om den interne ansvarsdelingen mellom styre og direktør – som at ansvaret for at driften skal skje i samsvar med gjeldende regelverk, ansvar for utarbeidelse av budsjettforslag og årsregnskap for styret, budsjett disponeringsmyndighet mv. – anses det ikke hensiktsmessig å regulere i lovs form. Dette er spørsmål som mer hensiktsmessig kan reguleres i institusjonens økonomireglement og nærmere avtaler og instruks mellom styre og direktør. Det vises til at det i § 6 første ledd nytt tredje punktum foreslås fastsatt at styret skal fastsette eget økonomireglement basert på statens økonomireglement.

Til § 8 *Personalet*

I første ledd første og andre punktum foreslås enkelte begrepsmessige endringer uten realitetsbetydning. I nytt tredje punktum fastslås det at statsansatteloven §§ 4 til 7 om utlysning, innstilling og ansettelse gjelder. Dette er materielt sett en videreføring av instruksens § 5 første ledd om at bestemmelsene i tjenestemannsloven §§ 2 til 5 skal gjelde for institusjonen så langt de passer. Den tidligere tjenestemannsloven ble i 2017 erstattet av ny lov om statens ansatte mv. (statsansatteloven). I fjerde punktum foreslås det at tvister om fortrinnsrett etter statsansatteloven § 13 avgjøres av styret.

Side 17

Bestemmelsene i tredje og fjerde punktum er innført etter modell av sivilombudsloven § 29 første ledd andre og tredje punktum.

Bestemmelser om institusjonens personalreglement foreslås flyttet fra første ledd siste punktum til andre ledd. Andre ledd fastslår med dette at nærmere regler om framgangsmåten ved ansettelse og adgang til delegering av styrets myndighet fastsettes av styret i et personalreglement, og at Stortingets presidentskap kan revidere personalreglementet. Etter gjeldende bestemmelse skal Stortingets presidentskap godkjenne personalreglementet. En tilsvarende ordning er fastsatt i sivilombudsloven § 29 andre ledd. Det vises til nærmere omtale under punkt 4.1.7. Nåværende annet ledd blir nytt tredje ledd.

Nytt fjerde ledd viderefører bestemmelsen i gjeldende lov § 8 tredje ledd og instruksens § 4 andre ledd andre punktum om at direktøren fastsetter lønn, pensjon og arbeidsvilkår for ansatte i institusjonen etter de avtaler og bestemmelser som gjelder for arbeidstakere i statlig stilling. Terminologien er imidlertid endret i samsvar med ny lov om statens ansatte. Blant annet er «tjenestemennene» erstattet med «de ansatte».

Tidligere bestemmelse i instruksens § 4 første ledd som fastslo at styret er ansvarlig for å opprette og nedlegge stillinger ved den nasjonale institusjonen, anses overflødig og videreføres ikke. Dette er ikke ment å innebære realitetsendringer.

I nytt femte og sjette ledd er det tatt inn bestemmelser om saksbehandlingen i saker som gjelder institusjonens ansatte. Slike regler er i dag gitt i instruksens § 9. Det følger av bestemmelsene at forvaltningsloven gjelder i saker om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon eller avskjed. Klageorganet er Stortingets presidentskap. Lov 18. juli 1958 nr. 2 om offentlige tjenestetvister gjelder for ansatte i institusjonen. Bestemmelsene er utformet etter modell av tilsvarende bestemmelser i sivilombudsloven § 29.

Til § 9 Rådgivende utvalg

Første ledd første punktum fastsetter at styret oppnevner et rådgivende utvalg tilknyttet institusjonen, bestående av minst 10 og høyst 15 medlemmer. Bestemmelsen er kun justert språklig og innebærer ingen realitetsendring.

Nytt tredje og fjerde ledd erstatter NIM-instruksens § 6 første og tredje ledd og fastslår at det rådgivende utvalget skal bestå av medlemmer fra frivillige organisasjoner, det akademiske miljø eller andre særlig kvalifiserte profesjonsgrupper, Sivilombudet, Barneombudet, Likestillings- og diskrimineringsombudet og andre særlig berørte offentlige institusjoner. Minst ett medlem skal ha særskilt kjennskap til samiske spørsmål. Direktøren kaller inn og leder møtene i det rådgivende utvalget.

Instruksens § 6 annet ledd om at hvert kjønn skal være representert med minst 40 % i utvalget, foreslås ikke videreført i loven, ettersom likestillings- og diskrimineringsloven § 28 om kjønnsbalanse i offentlige utvalg mv. uansett gjelder for institusjonens virksomhet.

Til § 10 Offentlige myndigheters bistand til institusjonen.

Bestemmelsen fastslår at offentlige myndigheter og andre som utfører oppgaver på vegne av det offentlige, skal yte den bistand som er nødvendig for at Norges institusjon for menneskerettigheter kan utføre sine oppgaver etter denne loven. Bestemmelsen er kun justert språklig, og det foreslås ingen realitetsendring.

Til § 11 Årlig melding

Bestemmelsens innhold er foreslått flyttet til § 2 om forholdet til Stortinget, og gjeldende § 11 foreslås derfor opphevet.

Til ny § 11 Dokumentoffentlighet

Første ledd fastsetter at alle kan kreve innsyn i institusjonens saksdokumenter, journaler og lignende registre. Bestemmelsene i offentleglova med tilhørende forskrifter gjelder tilsvarende så langt de passer. Bestemmelsen

viderefører gjeldende § 8 første ledd, men er omredigert på bakgrunn av at gjeldende instruks oppheves. Dette innebærer ikke realitetsendringer. I tredje punktum fastslås det at dokumenter som utveksles mellom Stortinget og institusjonen, og som gjelder institusjonens budsjett og interne administrasjon, kan unntas fra offentlighet. Dette var tidligere regulert i instruksen § 8 første ledd og tas nå inn i loven.

Andre ledd regulerer at arkivlova kapittel II gjelder for institusjonens virksomhet, med unntak av § 7 og § 8. Tilhørende forskrifter gjelder så langt de passer. Bestemmelsen er flyttet fra instruksen § 8 tredje ledd, men er omformulert i tråd med tilsvarende bestemmelse i sivilombudsloven § 26 sjette ledd.

Tredje ledd fastslår at direktøren, eller den direktøren bemyndiger, avgjør om et dokument helt eller delvis skal unntas fra offentlighet. Slike avgjørelser kan påklages til styret. Denne bestemmelsen er flyttet fra § 12 andre ledd og innebærer ingen endring.

Til ny § 12 Taushetsplikt

Nåværende § 13 blir ny § 12. Det er kun gjort språklige endringer i første ledd første punktum i tråd med endret tittel på institusjonen. Dette innebærer ingen realitetsendring.

Til ny § 13 Behandling av personopplysninger

Bestemmelsen er ny og regulerer forholdet til personopplysningsregelverket. Det fastslås at NIM kan behandle personopplysninger, herunder personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9

Side 18

og 10, når dette er nødvendig for å utføre oppgaver etter loven her.

Se nærmere omtale under punkt 4.1.8.

Det nevnes for ordens skyld at det ikke anses å være behov for å fastsette en særskilt hjemmel for viderebehandling av personopplysninger. Det vises i den forbindelse til drøftelse av dette i relasjon til EOS-kontrollloven under punkt 3.2.6 flg. NIMs lovfestede oppgaver tilsier dessuten at det i liten grad vil være aktuelt å viderebehandle personopplysninger som er innhentet fra for eksempel forvaltningen. Av samme grunn, og fordi NIM ikke behandler klager på enkeltvedtak, er det heller ikke tatt inn en bestemmelse om at krav på kopi av personopplysninger i saksdokumenter som er utarbeidet eller innhentet under forvaltningens opprinnelige behandling av en sak, rettes mot vedkommende forvaltningsorgan, jf. personvernforordningen artikkel 15 nr. 3 og sml. sivilombudsloven § 29 annet ledd.

Til ny § 14 Sikkerhetslovens anvendelse

Bestemmelsen er ny og regulerer forholdet til sikkerhetsloven.

Første ledd fastsetter at for institusjonens styre og personale gjelder bestemmelsene om behandling av sikkerhetsgradert informasjon og personellsikkerhet i sikkerhetsloven med forskrifter samt beskyttelsesinstruksen. Stortingets administrasjon er klareringsmyndighet. Stortingets presidentskap er klagemyndighet for avgjørelser truffet av Stortingets administrasjon.

Andre ledd regulerer at i tilfeller hvor institusjonen er i tvil om graderingen av en opplysning i en melding, eller mener at av- eller nedgradering av de aktuelle opplysningene bør skje, forelegger institusjonen spørsmålet for vedkommende offentlige myndighet som har utlevert opplysningene. Denne myndighetens avgjørelse er bindende for institusjonen.

Det vises til nærmere omtale under punkt 4.1.9.

5.2 Merknader til endringer i EOS-kontrollloven

Til § 1 *Kontrollområdet*

I fjerde ledd erstattes formuleringen «instruks» med «bestemmelser». Siste delsetning om at Stortinget fastsetter bestemmelser om utvalgets «sammensetning, funksjonsperiode og sekretariat», foreslås opphevet, da dette ikke har noen selvstendig betydning. Bestemmelser om utvalgets sammensetning, funksjonsperiode og sekretariat følger direkte av loven. I den grad det skulle være behov for supplerende bestemmelser om dette, kan disse fastsettes innenfor den generelle fullmakten til å gi bestemmelser innenfor rammen av loven. Det vises til nærmere omtale under punkt 4.2.1.

Til § 3 *Utvalgets sammensetning*

Første ledd første og andre punktum endres slik at oppnevningsperioden for utvalgets medlemmer endres fra fem til fire år. Samtidig endres perioden et medlem maksimalt kan inneha vervet, fra ti til åtte år. Det vises til nærmere omtale under pkt. 4.2.2.

Til § 4 *Utvalgets sekretariat*

Den nåværende bestemmelsen i første punktum endres slik at leder for utvalgets sekretariat ikke lenger skal ansettes av Stortingets presidentskap, men av EOS-utvalget selv. Det foreslås derfor fastsatt en generell regel om at sekretariatet ansettes av utvalget. Samtidig foreslås stillingen som sekretariatsleder omgjort til en åremålsstilling på seks år med mulighet for forlengelse én gang. Bestemmelser om ansettelser foreslås skilt ut i et nytt første ledd. Det vises ellers til nærmere omtale under punkt 4.2.3.

Bestemmelser om personalreglement tas inn i et nytt annet ledd. Gjeldende regel i § 4 annet punktum om at personalreglementet skal fastsettes av Stortingets presidentskap, foreslås erstattet med en bestemmelse om at personalreglementet fastsettes av EOS-utvalget, og at Stortingets presidentskap kan ta personalreglementet opp til revisjon. Det vises til nærmere omtale under punkt 4.2.4.

Til § 18 b *Behandling av personopplysninger*

Bestemmelsen er ny og regulerer forholdet til personopplysningsregelverket.

Første ledd fastslår at EOS-utvalget kan behandle personopplysninger, herunder personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10, når dette er nødvendig for å utføre oppgaver etter loven her. Det presiseres at bestemmelsen ikke innebærer at EOS-utvalget gis noen utvidet innsynsrett sammenlignet med det som allerede følger av EOS-kontrolloven § 8. Se nærmere omtale under punkt 3.2.6 flg.

I annet ledd foreslås det at rettighetene som nevnt i personvernforordningen artikkel 12-22 og 34 ikke får anvendelse for behandling av personopplysninger som ledd i EOS-utvalgets kontrollvirksomhet. De omfattende unntakene er begrunnet i utvalgets vide innsynsrett i sikkerhetsgraderte opplysninger i forvaltningen og utvalgets allmenne taushetsplikt. Utvalget vil regelmessig behandle personopplysninger om personer som aldri kan få vite at utvalget har gjort dette, både ved inspeksjoner, klagesaker og saker av eget tiltak.

I tredje ledd er det tatt inn egne regler om sletteplikt. Det anses ikke å være behov for en særlig bestemmelse om viderebehandling.

Til § 20 *Økonomiforvaltning, utgiftsdekning til innkalte og sakkyndige*

Gjeldende bestemmelse i § 20 første ledd om at utvalget skal fastsette egen instruks for sin

Side 19

økonomiforvaltning som skal være godkjent av Stortingets presidentskap, erstattes med en bestemmelse om at utvalget fastsetter eget økonomireglement basert på statens økonomireglement. Det vises til nærmere omtale under punkt 4.2.5.

5.3 Merknader til endringer i lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret

Til § 4 Tilsyn

Gjeldende § 4 andre, tredje og femte ledd om tilsyn endres med bakgrunn i blant annet kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader til Ombudsnemndas årsmelding i Innst.417 S (2021–2022). Bestemmelsen i gjeldende § 4 fjerde ledd om dokumentoffentlighet oppheves og videreføres delvis i § 14. Se nærmere merknader til denne nedenfor.

I § 4 andre ledd fastslås det at Ombudsnemnda, innenfor sitt ansvarsområde – uten hinder av taushetsplikt og opp til og med sikkerhetsgraden KONFIDENSIELT – har rett til enhver opplysning og ethvert dokument som er nødvendig for å ivareta Ombudsnemndas oppgaver etter loven. Ombudsnemnda skal i samme utstrekning gis tilgang til steder under Forsvarets kontroll, med mindre tungtveiende sikkerhetsmessige hensyn ikke tillater det.

I § 4 nytt tredje ledd slås det fast at Forsvaret skal tilrettelegge for at Ombudsnemnda får opplysninger og tilgang som nevnt i andre ledd. Ombudsnemnda har videre rett til å motta forklaringer fra stedlig personell.

I § 4 nytt fjerde ledd presiseres det at nemnda ikke skal søke et mer omfattende innsyn i graderte opplysninger eller tilgang til de steder underlagt Forsvarets kontroll der særlige sikkerhetsmessige hensyn gjør seg gjeldende, enn det som er nødvendig ut fra nemndas formål og mandat. En tilsvarende begrensning gjelder for EOS-utvalgets kontrollvirksomhet, jf. EOS-kontrolloven § 8 tredje ledd første punktum. For forsvarsombudsnemnda fastsetter imidlertid § 4 fjerde ledd andre punktum i tillegg at dersom opplysninger eller dokumenter som etterspørres, er gradert høyere enn KONFIDENSIELT, skal Forsvaret gjøre en konkret vurdering av om innsyn kan gis og opplysninger nedgraderes i lys av ombudets ansvar etter § 1. Det forutsettes at denne regelen praktiseres slik at nemndas faktiske mulighet til å utøve sine tilsynsoppgaver ikke påvirkes på en utilbørlig måte, og at Stortinget orienteres dersom nemnda møter utfordringer knyttet til å få tilgang til informasjon som er nødvendig for at nemnda skal kunne ivareta sine oppgaver etter loven.

Femte ledd fastsetter at Ombudsnemnda i etterkant av et tilsyn skal skrive en rapport. Rapporten bør påpeke eventuelle kritikkverdige forhold og gi anbefalinger om det er behov for det. Det presiseres i andre punktum at rapporten offentliggjøres i en ugradert versjon, men at den før offentliggjøring skal forelegges Forsvarsdepartementet til uttalelse.

F e m t e v i s e p r e s i d e n t , I n g r i d F i s k a a viser til merknad under punkt 4.3.3.

Til § 14 Dokumentoffentlighet

Bestemmelsens tittel endres fra «Offentlighet» til «Dokumentoffentlighet» for å oppnå bedre samsvar med tilsvarende bestemmelser i lovene for Stortingets øvrige eksterne organer.

Første ledd fastsetter at alle kan kreve innsyn i nemndas saksdokumenter, journaler og lignende registre. Bestemmelsene i offentleglova med tilhørende forskrifter gjelder tilsvarende så langt de passer, med unntak som nevnt i bokstav a og b. Bestemmelsen er omredigert på bakgrunn av at gjeldende § 4 fjerde ledd oppheves, samt for å oppnå bedre samsvar med tilsvarende bestemmelser i blant annet NIM-loven. Dette innebærer ikke realitetsendringer. Forholdet til offentleglova var tidligere regulert i § 4 fjerde ledd andre punktum og tas nå inn i § 14 første ledd. Det anses ikke nødvendig å videreføre bestemmelsen i gjeldende § 14 tredje ledd andre punktum, hvor det fastslås at Ombudsnemnda kan gjøre journaler og andre dokumenter allment tilgjengelig på internett. Dette følger av offentleglova § 10.

Andre ledd fastslår at den administrative lederen, eller den vedkommende bemyndiger, avgjør om et dokument helt eller delvis skal unntas fra offentlighet. Slike avgjørelser kan påklages til nemnda. Bestemmelsen er flyttet fra gjeldende § 14 fjerde ledd og innebærer ingen realitetsendringer.

Nåværende § 14 femte ledd, som regulerer at arkivlova kapittel II gjelder for institusjonens virksomhet med unntak av § 7 og § 8, samt at tilhørende forskrifter gjelder så langt de passer, flyttes til nytt tredje ledd.

6. Uttalelse fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Utkast til innstilling ble oversendt kontroll- og konstitusjonskomiteen til uttalelse i tråd med presidentskapets beslutning 8. november 2022. Kontroll- og konstitusjonskomiteen har gitt følgende uttalelse i brev til presidentskapet av 22. november 2022:

«Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til utkast til innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter, EOS-kontrolloven og lov om Stortingets ombudsnemnd for Stortinget og om Dok.nr.8:07 L (2022–2023) Representantforslag fra

Side 20

stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes og Seher Aydar om å gi Forsvarets ombudsnemnd innsynsrett i gradert informasjon.

Komiteen har følgende merknader:

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, viser til sine respektive partiers merknader i presidentskapets behandling.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre stiller seg bak Stortingets presidentskaps innstilling om endringer i loven om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter og EOS-kontrolloven, men med noen bemerkninger.

Disse medlemmer viser til at NIM i sitt høringsinnspill har tatt til orde for at det lovreguleres at en av NIMs oppgaver er å fremme ratifikasjon av menneskerettighetsinstrumenter. Disse medlemmer merker seg at bakgrunnen for dette innspillet er at underkomiteen som har vurdert NIMs A-status, har fremmet anbefalinger til hvordan NIM enda bedre kan ivareta Paris-prinsippene. En viktig anbefaling de fremmer og gjentar, er at det bør fremgå uttrykkelig av NIM-loven at NIM har som oppgave å fremme ratifikasjon av nye menneskerettskonvensjoner, dette formulerer de som følger:

«3. Encouraging ratification or accession to international human rights instruments

The enabling law of the NNHRI is silent on the ratification or accession to international human rights instruments. The SCA acknowledges that the NNHRI is interpreting its mandate broadly and that it undertakes this role in practice.

The SCA emphasizes that encouraging the ratification of, or accession to international human rights instruments, and the effective implementation of international human rights instruments to which the state is a party, is a key function of an NHRI. The Paris Principles further prescribe that NHRIs should promote and encourage the harmonization of national legislation, regulations and practices with these instruments. The SCA considers it important that these duties form an integral part of the enabling legislation of an NHRI. In fulfilling this function, the NHRI is encouraged to undertake activities which may include the following:

- a. Monitoring developments in international human rights law;
- b. Promoting State participation in advocacy for and the drafting of international human rights instruments;
- c. Conducting assessments of domestic compliance with and reporting on international human rights obligations, for example, through annual and special reports and participation in the Universal Periodic Review process.

The SCA reiterates its previous recommendation that the NNHRI advocate for amendments to its enabling legislation to provide the NNHRI with an explicit mandate to encourage ratification or accession to international human rights instruments.

The SCA refers to Paris Principles A.3 (b) and A.3 (c) and to its General Observation 1.3 on 'Encouraging the ratification or accession to international human rights instruments'.»

Disse medlemmer støtter presidentskapets vurdering og begrunnelse av at det ikke er nødvendig å eksplisitt ta inn dette i lovteksten. Samtidig er det for disse medlemmer viktig å være tydelig på at alle de ovenfor refererte aktivitetene klart er omfattet av NIMs mandat.

Disse medlemmer støtter at det gjøres endringer i ny § 18 b annet ledd i EOS-loven som medfører at rettighetene som nevnt i personvernforordningen artikkel 12-22 og 34 ikke får anvendelse for behandling av personopplysninger som ledd i EOS-utvalgets kontrollvirksomhet. Disse medlemmer stiller imidlertid spørsmålsteget ved den ene begrunnelsen som brukes. Det anføres at EOS-utvalget har 'særlig høy bevissthet knyttet [...] til å ivareta den registrertes interesser' fordi de fører 'kontroll med behandlingen av personopplysninger i de hemmelige tjenestene'. Disse medlemmer mener ikke det kan legges til grunn at arbeidsoppgavens natur nødvendigvis medfører høy bevissthet. Den enkeltes bevissthet omkring ivaretagelse av registrertes interesser er viktig og bør fremmes, men kan like fullt variere mellom individer og individets personlige og profesjonelle omstendigheter. I sum mener disse medlemmer at dette er et for subjektivt kriterium til at det kan begrunne at rettighetene som nevnt i personvernforordningen artikkel 12-22 og 34 ikke får anvendelse for behandling av personopplysninger som ledd i EOS-utvalgets kontrollvirksomhet.

Disse medlemmer viser til merknaden fra presidentskapets mindretall ved femte visepresident Ingrid Fiskaa, som tar til orde for at ordlyden i forsvarsombudsloven § 4 endres i samsvar med Harberg-utvalgets opprinnelige forslag og derfor støtter forslaget fremsatt i Dok.nr.8:07 L (2022–2023). Disse medlemmer støtter mindretallets merknad og forslag.

Disse medlemmer registrerer at presidentskapets flertall vil nedfelle i selve loven at Forsvarets ombudsnemnd bør være tilbakeholden med å be om sikkerhetsgradert informasjon med mindre det er helt nødvendig. Disse medlemmer mener ikke presidentskapets foreslåtte formulering av § 4 ivaretar denne intensjonen på en god måte. Presidentskapets flertall legger ikke frem noen sammenheng mellom Ombudsnemndas funksjon på den ene siden og graderingsnivået KONFIDENSIELT på den andre, og det blir ikke underbygd hvordan opplysninger som er relevante for Stortingets kontroll og personellets rettigheter avgrenser seg til et gitt graderingsnivå. Disse medlemmer mener at tilbakeholdenheten Forsvarets ombudsnemnd må utvise ligger nedfelt i tilliten Stortinget har gitt den som sitt kontrollorgan, Ombudsnemndas formål som er definert i lov og i forarbeidene til denne lov.

Side 21

Disse medlemmer vil videre vise til kontroll- og konstitusjonskomiteens enstemmige merknad i Innst.417 S (2021–2022), om at det er kontrolløren, og ikke den kontrollerte, som må definere hva man i sitt oppdrag trenger innsyn i, jf. Dok.nr.21 (2020–2021). Siden Forsvaret selv avgjør graderingsnivå på dokumenter og opplysninger Forsvaret eier, vil enhver avgrensning i Ombudsnemndas innsynsrett som baserer seg på graderingsnivå stride mot dette prinsipp. Disse medlemmer kan derfor ikke støtte at Forsvaret selv skal vurdere Ombudsnemndas forespørsler om dokumenter eller opplysninger som er gradert høyere enn KONFIDENSIELT.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, mener presidentskapets innstilling er i tråd med intensjonen i komiteens merknader i behandlingen av Innberetning fra Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret for 2021, jf. Innst.417 S (2021–2022). Flertallet viser til at den foreslåtte utvidelsen av Forsvarsombudets innsynsrett i større grad vil bidra til å gi nemnda tilgang til den informasjon som er nødvendig for at de kan utføre sine oppgaver etter loven. Flertallet viser også til presidentskapets merknad om at

«[d]et forutsettes at Stortinget orienteres dersom nemnda møter utfordringer knyttet til å få tilgang til informasjon som er nødvendig for at nemnda skal kunne ivareta sine oppgaver.»»

7. Forslag fra mindretall

Forslag fra femte visepresident, Ingrid Fiskaa:

Forslag 1

Innst.102 L (2022-2023) Innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter...

I lov 18. juni 2021 nr. 115 om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret gjøres følgende endringer:

§ 4 skal lyde:

§ 4. Tilsyn

Ombudsnemnda kan utføre tilsyn med Forsvaret.

Innenfor sitt ansvarsområde etter § 1 har Ombudsnemnda, uten hinder av taushetsplikt og gradering, rett til enhver opplysning og ethvert dokument som Ombudsnemnda mener er nødvendig for å ivareta sine oppgaver etter loven.

Ombudsnemnda har tilgang til ethvert sted under Forsvarets kontroll.

Forsvaret skal tilrettelegge for at Ombudsnemnda får opplysninger og tilgang som nevnt i andre og tredje ledd. Ombudsnemnda har rett til å motta forklaringer fra stedlig personell. Forklaringene og hvem som har gitt disse, er underlagt taushetsplikt.

I etterkant av et tilsyn skal Ombudsnemnda skrive en rapport. Rapporten bør påpeke eventuelle kritikkverdige forhold og gi anbefalinger om det er behov for det. *Rapporten offentliggjøres, i den grad den ikke inneholder taushetsbelagte eller graderte opplysninger, og sendes til Forsvarsdepartementet.*

8. Presidentskapets tilråding

Tilrådingen fremmes av et samlet presidentskap med unntak av forslaget til endring av lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret § 4 og vedtak D, som fremmes av presidentskapets flertall, alle unntatt femte visepresident Ingrid Fiskaa.

P r e s i d e n t s k a p e t rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

A. v e d t a k l o v

I

I lov 22. mai 2015 nr. 33 om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM-loven)

§ 1 skal lyde:

§ 1. Formål og virkeområde

Formålet med loven er å etablere *en nasjonal institusjon for menneskerettigheter, Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM).*

Norges institusjon for menneskerettigheter har som hovedoppgave å fremme og beskytte menneskerettighetene i tråd med Grunnloven, menneskerettsloven og den øvrige lovgivning, internasjonale traktater og folkeretten for øvrig

§ 2 skal lyde:

§ 2. Forholdet til Stortinget

Innst.102 L (2022-2023) Innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter...

Norges institusjon for menneskerettigheter utfører sine oppgaver selvstendig og uavhengig, og bestemmer selv hvordan arbeidet skal innrettes og organiseres.

Institusjonen skal årlig avgi en melding til Stortinget om institusjonens virksomhet og utviklingen av menneskerettighetssituasjonen i Norge. Slike meldinger skal gis innen 1. april hvert år og omfatte institusjonens virksomhet i perioden 1. januar til 31. desember det foregående året.

Institusjonen kan, dersom den avdekker forhold av en slik karakter at Stortinget bør varsles, gi særskilte meldinger til Stortinget.

Institusjonens meldinger skal være offentlige.

Side 22

Stortinget kan gi utfyllende bestemmelser om institusjonens virksomhet.

§ 3 skal lyde:

§ 3. Institusjonens oppgaver

Norges institusjon for menneskerettigheter skal bidra til å styrke gjennomføringen av menneskerettighetene i samsvar med Paris-prinsippene om nasjonale institusjoners status, særlig ved å:

- a. overvåke og rapportere om menneskerettighetenes stilling i Norge, herunder legge frem anbefalinger for å sikre at Norges menneskerettslige forpliktelser oppfylles,
- b. rådgi Stortinget, regjeringen, Sametinget og andre offentlige organer og private aktører om gjennomføringen av menneskerettighetene,
- c. informere om menneskerettighetene, herunder veilede enkeltpersoner om nasjonale og internasjonale klageordninger,
- d. fremme opplæring, utdanning og forskning på menneskerettighetene,
- e. legge til rette for samarbeid med relevante offentlige organer og andre aktører som arbeider med menneskerettighetene,
- f. delta i internasjonalt samarbeid for å fremme og beskytte menneskerettighetene.

Institusjonen skal ikke prøve enkeltsaker om krenkelse av menneskerettigheter.

§ 4 skal lyde:

§ 4. Institusjonens ledelse

Norges institusjon for menneskerettigheter ledes av et styre og en direktør.

§ 5 skal lyde:

§ 5. Styrets sammensetning og oppnevning

Norges institusjon for menneskerettigheters styre skal bestå av fem medlemmer.

Styremedlemmene skal representere ulike fagfelt, herunder juridisk kompetanse om menneskerettigheter, og styret skal ha kompetanse om virksomhetsstyring. Ett av medlemmene skal ha særskilt kjennskap til samiske spørsmål. I styret skal hvert kjønn være representert med minst to medlemmer.

Stortinget velger styret, herunder leder og nestleder, etter innstilling fra Stortingets presidentskap. Det skal aktivt informeres om adgangen til å fremme forslag til kandidater til styret, for å sikre en åpen og konsultativ prosess.

Styremedlemmene velges for en periode på fire år. Medlemmene kan gjenvelges, men ingen kan sitte i styret i mer enn to perioder. Det bør unngås at flere enn tre medlemmer skiftes ut samtidig.

Stortingets presidentskap fastsetter godtgjørelse til styrets medlemmer.

§ 6 skal lyde:

Innst.102 L (2022-2023) Innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter...

§ 6. Styrets oppgaver

Styret har det overordnede ansvaret for *institusjonens* faglige virksomhet, økonomi og drift. Styret skal vedta en overordnet strategi for virksomheten, godkjenne *institusjonens* virksomhetsplan, legge frem årlig melding til Stortinget, avgi årsregnskap og fremme forslag til budsjett for Stortingets presidentskap. *Styret fastsetter eget økonomireglement basert på statens økonomireglement.*

Styret er beslutningsdyktig når minst tre medlemmer er til stede.

§ 7 skal lyde:

§ 7. Direktøren

Norges institusjon for menneskerettigheters daglige virksomhet ledes av en direktør.

Direktøren ansettes for en periode på seks år av institusjonens styre etter ekstern kunngjøring. Etter ny kunngjøring kan vedkommende ansettes for ytterligere en periode på seks år. Styret fastsetter direktørens lønn, pensjon og øvrige arbeidsvilkår etter de avtaler og bestemmelser som gjelder for arbeidstakere i statlig stilling.

Direktøren skal tilfredsstillende høye krav til faglige kvalifikasjoner og personlig egnethet, herunder inneha juridisk kompetanse eller annen kompetanse om menneskerettigheter, og bør ha erfaring fra menneskerettighetsarbeid.

Styret kan bare si opp direktøren som følge av at denne har gjort seg skyldig i grovt pliktbrudd eller annet vesentlig mislighold av arbeidsavtalen som ikke er forenlig med den tillit stillingen som direktør for institusjonen krever. Statsansattelovens saksbehandlingsregler gjelder, så langt de passer.

Direktøren har ansvaret for den daglige administrative, personalmessige og faglige ledelse av institusjonen og for institusjonens interne organisering innenfor de rammer som styret fastsetter. Direktøren er sekretær for styret, forbereder og gir sin anbefaling i saker som legges frem for styret, og er ansvarlig for å iverksette styrevedtak. Direktøren deltar i styremøtene, men har ikke stemmerett.

§ 8 skal lyde:

§ 8. Personalet

Direktøren har det daglige arbeidsgiveransvaret for personalet ved institusjonen. Personalet ansettes av styret etter innstilling fra direktøren. Statsansatteloven §§ 4 til 7 om utlysning, innstilling og ansettelse gjelder. Tvister om fortrinnsrett etter statsansatteloven § 13 avgjøres av styret.

Nærmere regler om fremgangsmåten ved ansettelse og adgang til delegering av styrets myndighet fastsettes av styret i et personalreglement. Stortingets presidentskap kan revidere personalreglementet.

Side 23

Ved ansettelser skal det tas hensyn til at institusjonen skal ha bred faglig kompetanse, herunder kompetanse om urfolks- og minoritetsrettigheter.

For ansatte i institusjonen fastsetter direktøren lønn, pensjon og arbeidsvilkår etter de avtaler og bestemmelser som gjelder for arbeidstakere i statlig stilling.

Forvaltningsloven gjelder i saker om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon eller avskjed. Klageorganet er Stortingets presidentskap.

Lov 18. juli 1958 nr. 2 om offentlige tjenestetvister gjelder for ansatte i institusjonen.

§ 9 skal lyde:

§ 9. Rådgivende utvalg

Styret oppnevner et rådgivende utvalg tilknyttet institusjonen bestående av minst 10 og høyst 15 medlemmer. Direktøren skal fremsette forslag til medlemmer.

Det rådgivende utvalget skal bidra med informasjon, råd og innspill til arbeidet som nasjonal institusjon.

Det rådgivende utvalget skal bestå av medlemmer fra frivillige organisasjoner, det akademiske miljø eller andre særlig kvalifiserte profesjonsgrupper, Sivilombudet, Barneombudet, Likestillings- og diskrimineringsombudet og andre særlig berørte offentlige institusjoner. Minst ett medlem skal ha særskilt kjennskap til samiske spørsmål.

Direktøren kaller inn og leder møtene i det rådgivende utvalget.

§ 10 skal lyde:

§ 10. Offentlige myndigheters bistand til institusjonen

Offentlige myndigheter og andre som utfører oppgaver på vegne av det offentlige, skal yte den bistand som er nødvendig for at Norges institusjon for menneskerettigheter kan utføre sine oppgaver etter denne lov.

§ 11 oppheves.

Nåværende §§ 12 og 13 blir §§ 11 og 12 og skal lyde:

§ 11. Dokumentoffentlighet

Alle kan hos institusjonen kreve innsyn i institusjonens saksdokumenter, journaler og lignende registre. Bestemmelsene i offentliglova med tilhørende forskrifter gjelder tilsvarende så langt de passer. Dokumenter som utveksles mellom Stortinget og institusjonen, og som gjelder institusjonens budsjett og interne administrasjon, kan unntas fra offentlighet.

Arkivlova kapittel II, med unntak av §§ 7 og 8, gjelder for institusjonens virksomhet. Tilhørende forskrifter gjelder så langt de passer.

Direktøren, eller den direktøren bemyndiger, avgjør om et dokument helt eller delvis skal unntas fra offentlighet. Slike avgjørelser kan påklages til styret.

§ 12 skal lyde:

§ 12. Taushetsplikt

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for institusjonen, plikter å unngå at andre får adgang eller kjennskap til det han eller hun i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om forhold av personlig karakter. Taushetsplikten gjelder også opplysninger om drifts- og forretningshemmeligheter og informasjon som er gradert i henhold til sikkerhetsloven eller beskyttelsesinstruksen

Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet. Han eller hun kan heller ikke utnytte opplysninger som nevnt i første ledd i egen virksomhet eller i tjeneste eller arbeid for andre.

For øvrig gjelder bestemmelsene i forvaltningsloven §§ 13 a til 13 g så langt de passer.

Ny § 13 skal lyde:

§ 13. Behandling av personopplysninger

Norges institusjon for menneskerettigheter kan behandle personopplysninger, herunder personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10, når dette er nødvendig for å utføre oppgaver etter loven her.

Ny § 14 skal lyde:

§ 14. Sikkerhetslovens anvendelse

For institusjonens styre og personale gjelder bestemmelsene om behandling av sikkerhetsgradert informasjon og personellsikkerhet i sikkerhetsloven med forskrifter samt beskyttelsesinstruksen. Stortingets administrasjon er klareringsmyndighet. Stortingets presidentskap er klagemyndighet for avgjørelser truffet av Stortingets administrasjon.

Hvis institusjonen er i tvil om graderingen av en opplysning i en melding, eller mener at av- eller nedgradering bør skje, forelegger institusjonen spørsmålet for den offentlige myndighet som har utstedt informasjonen. Avgjørelsen fra vedkommende myndighet er bindende for institusjonen.

II

1. Loven trer i kraft 1. januar 2023. Samtidig oppheves instruks 30. april 2015 om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter.
2. Den som av Stortinget er oppnevnt som direktør ved lovens ikrafttredelse, kan ved åremålets utløp etter ekstern kunngjøring ansettes av styret for ytterligere en periode på seks år.

Side 24

B. vedtak til lov

I

I lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrollloven) gjøres følgende endringer:

§ 1 fjerde ledd skal lyde:

Stortinget kan gi *bestemmelser* om virksomheten til utvalget innenfor rammen av denne lov.

§ 3 første ledd første og annet punktum skal lyde:

Utvalget skal ha syv medlemmer medregnet leder og nestleder, alle valgt av Stortinget etter innstilling fra Stortingets presidentskap, for et tidsrom av inntil *fire* år. Et medlem kan gjenoppnevnes én gang og maksimalt inneha vervet i *åtte* år.

§ 4 skal lyde:

§ 4. Utvalgets sekretariat

Utvalgets sekretariat ansettes av utvalget. Leder for utvalgets sekretariat ansettes for en periode på seks år av utvalget etter ekstern kunngjøring. Etter ny kunngjøring kan vedkommende ansettes for ytterligere en periode på seks år.

Nærmere regler om fremgangsmåten ved *ansettelse* og adgang til delegering av utvalgets myndighet fastsettes i et personalreglement *fastsatt av utvalget*. *Stortingets presidentskap kan ta personalreglementet opp til revisjon.*

Ny § 18 b skal lyde:

§ 18 b. Utvalgets behandling av personopplysninger

Utvalget og dets sekretariat kan behandle personopplysninger, herunder personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10, når dette er nødvendig for å utføre oppgaver etter loven.

Rettighetene som nevnt i personvernforordningen artikkel 12-22 og 34 får ikke anvendelse for behandling av personopplysninger som ledd i EOS-utvalgets kontrollvirksomhet.

Personopplysninger skal slettes så snart de ikke lenger har kontrollmessig interesse, med mindre unntakene i personvernforordningen artikkel 17 nr. 3 kommer til anvendelse.

§ 20 første ledd skal lyde:

Utvalget har ansvaret for den økonomiske styringen av utvalgets virksomhet, og fastsetter *eget økonomireglement basert på statens økonomireglement.*

II

Loven trer i kraft 1. januar 2023.

C. vedtak til lov

I

I lov 18. juni 2021 nr. 115 om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret (forsvarsombudsloven)

§ 4 skal lyde:

§ 4. Tilsyn

Ombudsnemnda kan utføre tilsyn med Forsvaret.

Innenfor sitt ansvarsområde etter § 1 har Ombudsnemnda, uten hinder av taushetsplikt og opp til og med sikkerhetsgraden KONFIDENSIELT, rett til enhver opplysning og ethvert dokument som er nødvendig for å ivareta Ombudsnemndas oppgaver etter loven. Ombudsnemnda har i samme utstrekning tilgang til steder under Forsvarets kontroll, med mindre tungtveiende sikkerhetsmessige hensyn ikke tillater det.

Forsvaret skal tilrettelegge for at Ombudsnemnda får opplysninger og tilgang som nevnt i andre ledd. Ombudsnemnda har rett til å motta forklaringer fra stedlig personell.

Nemnda skal ikke søke et mer omfattende innsyn i graderte opplysninger eller tilgang til de steder underlagt Forsvarets kontroll der særlige sikkerhetsmessige hensyn gjør seg gjeldende, enn det som er nødvendig ut fra nemndas formål og mandat. I den utstrekning opplysninger eller dokumenter som etterspørres, er gradert høyere enn KONFIDENSIELT, skal Forsvaret gjøre en konkret vurdering av om innsyn kan gis og opplysninger nedgraderes i lys av ombudets ansvar etter § 1.

I etterkant av et tilsyn skal Ombudsnemnda skrive en rapport. Rapporten bør påpeke eventuelle kritikkverdige forhold og gi anbefalinger om det er behov for det. *Rapporten offentliggjøres i en ugradert versjon, og før offentliggjøring skal den forelegges Forsvarsdepartementet til uttalelse.*

§ 14 skal lyde:

§ 14. Dokumentoffentlighet

Alle kan hos Ombudsnemnda kreve innsyn i nemndas saksdokumenter, journaler og lignende registre. Bestemmelsene i offentliglova med tilhørende forskrifter gjelder tilsvarende, så langt de passer, med følgende unntak:

- a. Ombudsnemndas interne saksdokumenter og dokumenter som utveksles mellom Ombudsnemnda og Stortinget om budsjett og intern administrasjon, kan unntas fra offentlighet

Side 25

- b. *Dokumenter utarbeidet eller innhentet under forvaltningens forutgående behandling av en sak er unntatt fra offentlighet hos Ombudsnemnda.*

Den administrative lederen, eller den vedkommende bemyndiger, avgjør om et dokument helt eller delvis skal unntas fra offentlighet. Slike avgjørelser kan påklages til *Ombudsnemnda*.

Arkivlova kapittel II gjelder for Ombudsnemndas virksomhet, med unntak av §§ 7 og 8. Tilhørende forskrifter gjelder så langt de passer.

II

Endringene trer i kraft 1. januar 2023.

D.

Dok.nr.8:07 L (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes og Seher Aydar om å gi Forsvarets ombudsnemnd innsynsrett i gradert informasjon – vedtas ikke.

Oslo, i Stortingets presidentskap, den 1. desember 2022

Masud Gharahkhani

Svein Harberg

Nils T. Bjørke

Morten Wold

Kari Henriksen

Ingrid Fiskaa

Side 26

Vedleggsoversikt

Vedlegg 1: Høringsinnspill fra Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)

Vedlegg 2: Høringsinnspill fra EOS-utvalget

Vedlegg 3: Høringsinnspill fra Stortingets ombudsnemnd for forsvaret

Vedlegg 4: Høringsinnspill fra Sametinget

Vedlegg 5: Høringsinnspill fra Justis- og beredskapsdepartementet

Vedlegg 6: Brev til Stortingets presidentskap fra NIM 12. oktober 2022

Side 27

Vedlegg 1. Høringsinnspill fra Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)

Stortingets presidentskap

Deres referanse:

Høringsnotat 08.03.22

Vår referanse:

2022/86

Dato:

20.04.22

Høringsuttalelse om endringer i NIM-loven, EOS-kontrollloven og lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret

1. Innledning

Det vises til Stortingets høringsnotat datert 8. mars 2022 om endringer i NIM-loven, EOS- kontrollloven og lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret.¹

NIM vil i denne høringsuttalelsen kun uttale seg om NIM-loven.

NIM er positiv til de fleste forslagene til endringer i NIM-loven, og til sammenslåingen av NIM-loven med NIM-instruksen. Vi har noen merknader til forslagene. Rekkefølgen sammenfaller i hovedsak med rekkefølgen i lovforslaget.

¹ NIM har etter avtale med Stortingets administrasjon fått tillatelse til å levere inn høringsuttalelsen 20. i istedenfor 13. april 2022.

2. Institusjonens navn

NIM foreslo i 2018 å endre institusjonens norske navn til Norges institusjon for menneskerettigheter, noe Stortingets administrasjon og presidentskap sluttet seg til. NIM er tilfreds med at denne navneendringen nå også foreslås tatt inn i loven.

3. Sammenslåing av lov og instruks, samt om «bestemmelser»

NIM er positiv til å slå sammen lov og instruks, og er enig i at NIMs mandat og funksjoner og organisering bør fremgå direkte av loven. NIM er også enig i at det kan se uheldig ut å regulere en uavhengig menneskerettighetsinstitusjon gjennom en «instruks». NIM er videre positiv til forslaget om å åpne for at Stortinget i stedet kan fastsette

Side 28

«bestemmelser» om institusjonens virksomhet. Det blir dermed klarere at Stortinget ikke skal gi NIM spesifikke pålegg eller instruks.

NIM noterer seg uttalelsen i høringsnotatet om at denne myndigheten til å gi «bestemmelser» er ment å «omfatte regulering av virksomhetens praktiske formål – ikke institusjonens mandat eller oppgaver som sådan» og at slike bestemmelser gitt ved stortingsvedtak «forutsettes å være en utfylling av NIM-lovens bestemmelser, og ikke kan gå ut over dette». NIM mener dette er viktige presiseringer.

4. Meldinger til Stortinget

NIM noterer at adgangen til å sende særskilte meldinger til Stortinget (utover årsmeldingen) nå foreslås eksplisitt tatt inn i selve lovteksten. NIM mener det er ryddig at dette presiseres i loven.

5. Institusjonens oppgaver

NIM mener at forslaget til tillegg i lovens § 3 om å spesifisere at NIMs oppgaver skal utføres i samsvar med Paris-prinsippene om nasjonale institusjoners status, er viktig for å nettopp understreke institusjonens uavhengighet og at den er en del av et FN-basert nettverk.

Dette vil også være av betydning for prosessen med re-akkreditering av NIM, som nasjonal institusjon med A-status, under det globale nettverket av nasjonale institusjoner (GANHRI). Re-akkrediteringen skal finne sted

høsten 2022. I sitt brev om NIMs første akkreditering i 2017, påpekte GANHRI ved SCA² at det var uheldig at NIM-loven ikke eksplisitt fastsetter at NIM skulle fremme norsk ratifisering av menneskerettighetsinstrumenter³. Dette bygger direkte på Paris-prinsippene, hvor det fremgår at de nasjonale institusjonene skal: «*encourage ratification of the abovementioned instruments or accession to those instruments, and to ensure their implementation*»⁴.

Når en egen henvisning til at NIM skal operere i tråd med Paris-prinsippene nå tas inn i lovteksten, vil det muligens være mindre behov for å lovfeste dette. De fleste andre opplistede oppgavene for den nasjonale institusjonen fremgår imidlertid uttrykkelig av loven. NIM foreslår derfor at oppgaven med å fremme ratifikasjon av menneskerettighetsinstrumenter enten inntas i lovteksten eller i det minste nevnes i forarbeidene, som en eksplisitt oppgave etter Paris-prinsippene.

2 Sub-Committee on Accreditation.

3 Brevet fra SCA legges ved som bilag 1 til denne høringsuttalelsen.

4 Paris-prinsippene, Competence and responsibilities, punkt 3, bokstav c.

6. Styret

Offentlighet og åpenhet omkring utnevning av NIMs styre og mulighet for å foreslå kandidater til styret var noe GANHRI la vekt på i sitt brev til NIM i 2017 i forbindelse med akkrediteringen. Det ble i dette brevet også pekt på at kriteriene for å kunne bli valgt til NIM-styret burde fremgå av loven, at de burde offentliggjøres og være objektive og forhåndsfastsatte.

Den foreslåtte lovteksten (§ 5) beskriver de faglige kravene til styremedlemmer, krav til kjønnsfordeling og understreker at ett av medlemmene skal ha særlig kjennskap til samiske spørsmål. NIM vil her understreke at det er et grunnleggende prinsipp for nasjonale institusjoner at de skal være etablert «*in accordance with a procedure which affords all necessary guarantees to ensure the pluralist representation of the social forces (of civilian society)*».⁵ Det er med andre ord sentralt at dette prinsippet om pluralisme og bred representasjon ivaretas i utnevningssprosesser. Vi ber derfor om at dette fremkommer tydeligere av lovteksten.

Forslaget sier videre at styret skal oppnevnes av Stortinget etter innstilling fra Stortingets presidentskap. Det er også foreslått i lovteksten at presidentskapet aktivt skal informere om adgangen til å fremme forslag til kandidater til styret. Det er fint at utnevningssprosessen nå reguleres tydeligere.

GANHRI pekte imidlertid i sitt brev fra 2017 på at det er problematisk at det i den opprinnelige NIM-loven ikke var fastsatt hvordan styremedlemmer utnevnes eller avsettes. I det nye forslaget spesifiseres det at det er Stortinget, etter innstilling fra presidentskapet, som *utnevner* styret. Det står imidlertid ingen ting i lovforslaget om prosedyrene for *avsettelse* av styremedlemmer, og det er heller ikke fastsatt materielle vilkår for dette.

I GANHRI's brev av 2017 ble dette omtalt som følger (uten at det her skiller mellom styret og direktør, uttalelsen er generell og synes å knytte seg til «*the governing body*» som kan være både direktør og styret):

«The grounds for dismissal must be clearly defined and *appropriately confined to those actions that impact adversely on the capacity of the member to fulfil his or her mandate*. Where appropriate, the legislation should specify that the application of a particular ground must be supported by a decision of an independent body with appropriate jurisdiction. *The dismissal should not be allowed solely on the discretion of the appointing authorities*. It must be made *in strict conformity with all the substantive and procedural requirements as*

prescribed by law. Such requirements ensure the security of tenure, of the members of the governing body and are essential to ensure the independence of, and public confidence, in the senior leadership for an NHRI.» (uthevet her)

GANHRI sitt akkrediteringsorgan understreker med andre ord at beslutninger om å avsette styremedlemmer og/eller direktør ikke kan bero på oppnevningens frie skjønn, men må være basert på materielle vilkår begrunnet i «actions that impact adversely on the capacity of the member to fulfil his or her mandate». Dette skal sikre institusjonens uavhengighet og tillit.⁶

Det fremgår av forslaget at utnevningens myndighet fortsatt skal ligge til Stortinget som fatter beslutning etter innstilling fra presidentskapet. NIM antar at dette innebærer at en eventuell *avsettelse* av styremedlemmer også vil måtte vedtas av et flertall av landets stortingsrepresentanter. Etter NIMs oppfatning bør det på bakgrunn av GHANRIs brev fastsettes både prosessuelle og materielle vilkår for avsetting av styremedlemmer som altså kun kan knytte seg til styremedlemmets egne forhold og som ikke bygger på avsetningsmyndighetens frie skjønn.

NIM støtter ellers forslagene om at maksimum tre styremedlemmer bør skiftes ut av gangen, og at Stortingets presidentskap fastsetter godtgjørelse til styrets medlemmer, samt forslaget om at styret fastsetter NIMs økonomireglement basert på statens økonomireglement.

5 Paris-prinsippene, Composition and guarantees of independence and pluralism, punkt 1.

6 Til sammenlikning har både stiftelsesloven § 29 og Universitets- og høyskoleloven § 9-8 kriterier for avsettelse av styremedlemmer som nettopp begrenser seg til forhold ved styremedlemmet selv, og som viser en høy terskel for avsetting av styremedlemmer i slike tilfeller.

7. Direktør

NIM mener det er viktig og riktig å endre modellen for ansettelse av direktør, fra at direktøren oppnevnes av Stortinget til at direktøren oppnevnes av styret, slik det er foreslått i høringsnotatet. En slik endring vil understreke og styrke NIMs uavhengighet fra Stortinget.

I høringsnotatet foreslås at direktøren skal ansettes på åremål på 6 år med mulighet for å forlenge dette med ytterligere et 6-årig åremål. NIM har noen prinsipielle betenkeligheter ved dette forslaget. Paris-prinsippene sier at «the members» av den nasjonale institusjonen kan få fornyet mandatperiode under forutsetning av at «the pluralism of the institution's membership is ensured.» I Venezia-prinsippene om ombudspersoner, heter det derimot at mandatperioden «shall preferably be limited to a single term, with no option for reelection.» EMK artikkel 23 (som endret gjennom protokoll 14) avgrensner

Side 31

likeledes perioden til dommerne ved EMD til én ni-årig periode uten mulighet til fornyelse.

Bakgrunnen for dette er at en ordning med mulighet til fornyet åremålsperiode kan føre til spørsmål ved uavhengigheten til en person i en slik rolle, særlig i den første perioden når vedkommende kanskje ønsker en ny åremålsperiode. Dette argumentet fremheves også i høringsnotatet, som viser til Dok.nr.16 (2014–2015), hvor det ble pekt på at det var viktig at «lederen av institusjonen ikke posisjonerte seg med tanke på ønske om gjenoppnevning».⁷ At det ifølge lovforslaget blir styret og ikke Stortinget som skal treffe denne avgjørelsen, vil avhjelpe dette til en viss grad, men ikke fullt ut ettersom styret utnevnes av Stortinget.

Argumentet for en ordning med to åremål er et «ønske om harmonisering av tilsetningsperioden for de administrative ledere i de ulike eksterne organene for Stortinget.»⁸ NIM mener at et ønske om en strømlinjeforming på dette området ikke er et tungt argument for å innføre en slik ordning hos NIM. Den offentlige tilliten til direktørens uavhengighet av Stortinget, og at vedkommende ikke har noen egen agenda i tilknytning til gjenoppnevning, er viktigere for NIM enn for de andre institusjonene det vises til. NIM ber Stortinget vurdere om det heller burde innføres en åremålsperiode på for eksempel 8 år, men uten adgang til fornying.

NIM støtter at en spesifisering av direktørens oppgaver, som var nedfelt i den gamle instruksen, nå er tatt inn i lovteksten.

I GANHRIs brev om akkrediteringen av NIM i 2017 ble det som nevnt ovenfor pekt på et behov for lovfastsatte prosedyrer og forutberegnelighet ved en eventuell oppsigelse av direktøren. Det ble pekt på at NIM-loven burde inneholde en «independent and objective dismissal process». Lovforslaget inneholder ingen

egne bestemmelser om prosessen rundt en eventuell oppsigelse av direktøren. Videreføringen i lovforslaget av det utvidede stillingsvernet som NIM-direktøren har, hvor styret bare kan si opp direktøren ved grovt pliktbrudd eller vesentlig mislighold av arbeidsavtalen, sikrer i stor grad mot eventuelt maktmisbruk i form av politisk motivert fjerning av direktøren. NIM ber likevel Stortinget om å regulere særskilt *prosessen* for oppsigelse, for eksempel i henhold til arbeidsmiljølovens bestemmelser, for å ytterligere sikre institusjonens uavhengighet.

7 Høringsnotatet side 10.

8 Høringsnotatet side 10.

8. Personalreglement

NIM mener forslaget om justering og strømlinjeforming av bestemmelsen om personalet er ryddig, og støtter dette.

Side 32

9. Rådgivende utvalg

NIM støtter at den nærmere angivelsen av hvem som skal være med i NIMs rådgivende utvalg er flyttet fra den gamle instruksen og inn i den nye lovteksten. NIM mener ordlyden fortsatt er hensiktsmessig. NIMs rådgivende utvalg er velfungerende og svært viktig for NIMs arbeid.

10. Dokumentoffentlighet

NIM legger til grunn at den foreslåtte § 11 om dokumentoffentlighet bygger på tidligere regler i NIM-loven og NIM-instruksen, i tillegg til at den viser til gjeldende rett hva gjelder offentleglova og arkivloven med tilhørende forskrifter. Bestemmelsen innebærer ikke realitetsendringer, og NIM mener den foreslåtte bestemmelsen er hensiktsmessig.

11. Behandling av personopplysninger

Denne bestemmelsen er ny. Den foreslås tatt inn i NIM-loven selv om NIM i utgangspunktet ikke behandler personopplysninger i noen særlig grad. Som høringsnotatet påpeker, kan det likevel være at visse deler av NIMs virksomhet involverer behandling av personopplysninger, for eksempel ved veiledning av enkeltpersoner om klageordninger. Det er også slik at selv om NIM ikke skal behandle enkeltsaker, er det likevel en rekke enkeltpersoner som henvender seg til NIM med nettopp enkeltsaker, som dermed innebærer at NIM får tilgang til personopplysninger. Selv om det i slike tilfeller ofte vil være samtykke som er hjemmelsgrunnlaget for å behandle personopplysninger, mener NIM det er formålstjenlig med en egen bestemmelse som gir et klart rettsgrunnlag til å behandle personopplysninger også utover samtykketilfellene, slik at det ikke skal kunne reises tvil om NIMs rettsgrunnlag for å behandle personopplysninger. NIM er også enig med Stortinget i at det ikke synes påkrevet med en egen hjemmel for å *viderebehandle* personopplysninger. NIM støtter den foreslåtte § 13.

12. Forholdet til sikkerhetsloven

Stortinget skal fastsette i hvilken grad sikkerhetsloven skal gjelde for Stortingets organer (sikkerhetsloven § 1-4). Som påpekt i høringsnotatet, har behandling av gradert informasjon så langt vært lite aktuelt for NIM, selv om det i den gamle loven forutsettes at taushetsplikten omfatter opplysninger som er gradert i henhold til

sikkerhetsloven og sikkerhetsinstruksen. Selv om det så langt ikke har vært aktuelt for NIM å behandle gradert informasjon, er det ikke utenkelig at slike situasjoner vil kunne oppstå, for eksempel hvis rikets sikkerhet blir truet eller ved andre nasjonale kriser. Da vil det vært

Side 33

viktig for NIM å kunne utføre sine oppgaver uten å bli hindret av at det mangler hjemmel for nødvendig sikkerhetsklarering og autorisasjon. NIM støtter på denne bakgrunn lovforslagets § 14.

NIMs styre og ledelse stiller seg til disposisjon for ytterligere oppklaringer eller diskusjoner om innholdet i loven og i dette høringssvaret ved behov.

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Marit Berger Røsland
Styreleder

Adele Matheson Mestad
Direktør

Side 34

Bilag til vedlegg 1. Brev fra Global Alliance of National Human Rights Institutions (GANHRI) v/ Sub-Committee on Accreditation (SCA) til Norges institusjon for menneskerettigheter v/ direktør Petter F. Wille datert 23. mars 2017

Dear Mr. Wille,

As Secretariat of the Global Alliance of National Human Rights Institutions (GANHRI), I am writing to inform you of the recommendations that GANHRI Sub-Committee on Accreditation (SCA) has made regarding the accreditation of your institution, which was considered at the SCA session in Geneva from 13 to 17 March 2017.

In accordance with article 12.1 of the GANHRI Statute, your institution may challenge the recommendations by submitting a letter to GANHRI Chairperson, through OHCHR National Institutions, Regional Mechanisms and Civil Society Section, within twenty-eight (28) days from the date of this letter.

Thereafter, the recommendations will be forwarded to the members of GANHRI Bureau for approval. If a challenge is received from your institution, the challenge together with all relevant materials will also be forwarded to GANHRI Bureau. The decision of GANHRI Bureau on accreditation will be considered final. The report will be made public following its adoption by GANHRI Bureau.

Please direct any future correspondence on the recommendations to sshahidzadeh@ohchr.org, cradert@ohchr.org, nifellow2@ohchr.org.

Yours sincerely,

Cynthia Radert
Secretary a.i
GANHRI Sub-Committee on Accreditation

National Institutions, Regional Mechanisms and Civil Society Section

Side 35

2.4 Norway: Norwegian National Human Rights Institution (NNHRI)

Recommendation: The SCA recommends that the NNHRI be accredited with A status.

The SCA welcomes the establishment of the NNHRI.

The SCA notes:

1. Encouraging ratification or accession to international human rights instruments

The Act does not explicitly provide the NNHRI with a mandate to encourage ratification or accession to international human rights instruments.

The SCA is of the view that encouraging ratification of, or accession to, international human rights instruments is a key function of an NHRI.

While the SCA acknowledges that the NNHRI is interpreting its mandate broadly and that it undertakes this role in practice, it encourages the NNHRI to advocate for amendments to the enabling legislation to provide the NNHRI with an explicit mandate to encourage ratification or accession to international human rights instruments.

The SCA refers to Paris Principles A.3 (b) and (c) and to its General Observation 1.3 on 'Encouraging ratification or accession to international human rights instruments'.

2. Cooperation with other national human rights institutions

The SCA highlights that regular and constructive engagement with all relevant stakeholders is essential for NHRIs to fulfil their mandates effectively. In this regard it acknowledges the NNHRI's engagement and cooperation with national Ombuds institutions.

The SCA encourages the NNHRI to continue to develop, formalise and maintain working relationships, as appropriate, with other domestic institutions established for the promotion and protection of human rights, including in particular Ombuds institutions in Norway as well as civil society organizations.

The SCA refers to Paris Principle C (g) and to its General Observation 1.5 on 'Cooperation with other human rights bodies.'

3. Selection and appointment

In accordance with section 5 of the Act, the Norwegian Parliament elects the board. Further, section 2 of the Regulation stipulates that the Parliament will actively inform of the possibilities to propose candidates to the board,

The SCA acknowledges that the NNHRI reports that, in practice, the selection and appointment process is conducted in an open and transparent manner. However, the SCA is of the view that the selection process currently enshrined in the legislation is not sufficiently broad and transparent. In particular, it does not specify the process for achieving broad consultation and/ or participation in application, screening, selection and appointments process.

It is critically important to ensure the formalization, of a clear, transparent and participatory selection and appointment process for an NHRI's decision-making body in relevant legislation, regulations or binding administrative guidelines, as appropriate. A process that promotes merit-based selection and ensures pluralism is necessary to ensure the independence of, and public confidence in, the senior leadership of an NHRI.

Side 36

The SCA encourages the NNHRI to advocate for the formalization and application of a process that includes requirements to:

Innst.102 L (2022-2023) Innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter...

- a. Publicize vacancies broadly;
- b. Maximize the number of potential candidates from a wide range of societal groups and educational qualifications;
- c. Promote broad' consultation and / or participation in the application, screening, selection and appointment process;
- d. Assess applicants on the basis of pre-determined, objective and publicly-available criteria; and.
- e. Select members to serve in their individual capacity rather than on behalf of the organization they represent.

The SCA refers to Paris Principle B.1 and to its General Observation 1.8 on 'Selection and appointment of the decision-making body of NHRIs'.

4. Dismissal

Article 6 of the Act provides for the dismissal of the Director of the institution by the Parliament and lists the specific circumstances of dismissal. However, the Act does not provide further details on the dismissal process.

Further, the Act is silent on whether other Board members can be dismissed, by whom and following what process.

The SCA acknowledges that the NNHRI reports that it intends to propose amendments to its enabling law to specify the grounds and process for dismissal.

The SCA is of the view that, in order to address the Paris Principles requirement for a stable mandate, which is important in reinforcing independence, the enabling legislation of an NHRI must contain an independent and objective dismissal process. '

The dismissal must be made in conformity with all the substantive and procedural requirements prescribed by law. The grounds for dismissal must be clearly defined and appropriately confined to those actions that impact adversely on the capacity of the member to fulfil his or her mandate. Where appropriate, the legislation should specify that the application of a particular ground must be supported by a decision of an independent body with appropriate jurisdiction. The dismissal should not be allowed solely on the discretion of the appointing authorities. It must be made in strict conformity with all the substantive and procedural requirements as prescribed by law.

Such requirements ensure the security of tenure of the members of the governing body and are essential to ensure the independence of, and public confidence in, the senior leadership of an NHRI.

The SCA refers to Paris Principle B.3 and to its General Observation 2.1 on 'Guarantee of tenure for members of the NHRI decision-making body'.

5. Functional immunity

The Act is silent on whether and how members enjoy functional immunity for actions taken in their official capacity in good faith in their official capacity.

External parties may seek to influence the independent operation of an NHRI by initiating, or by threatening to initiate, legal proceedings against a member. For this reason, NHRI legislation should include provisions to protect members from legal liability for acts undertaken in good faith in their official capacity. Such a provision promotes:

Side 37

- security of tenure;
- the NHRI's ability to engage in critical analysis and commentary on human rights issues free from interference;
- the independence of senior leadership; and

- public confidence in the NHRI.

It is acknowledged that no office holder should be beyond the reach of the law and, thus, in certain exceptional circumstances, it may be necessary to lift immunity. However, the decision to do so should not be exercised by an individual, but rather by an appropriately-constituted body such as the superior court or by a special majority of parliament. It is recommended that national law provides for well-defined circumstances in which the functional immunity of the decision-making body may be lifted in accordance with fair and transparent procedures.

The SCA refers to Paris Principle B.3 and to its General Observation 2.3 on 'Guarantee of functional immunity.'

Side 38

Vedlegg 2: Høringsinnspill fra EOS-utvalget

Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Kopi:
Vedlegg: 1

8.4.2022

Vår ref.: 2022/86

Deres ref.: 2021/4156

Forslag til endringer i EOS-kontrolloven mv. – høringsinnspill fra EOS-utvalget

EOS-utvalget viser til Stortingets brev 15. mars 2022 der det bes om skriftlige høringsinnspill til endringer i blant annet EOS-kontrolloven.

I ny § 18 b i EOS-kontrolloven er det foreslått en egen bestemmelse om EOS-utvalgets behandling av personopplysninger. Stortinget viser til at EOS-kontrolloven har enkelte bestemmelser som gjelder behandling av personopplysninger (§ 6 andre ledd, § 8 og § 16), men at det likevel er hensiktsmessig med en generell bestemmelse. Det er også vist til at det ikke må kunne reises tvil om rettsgrunnlaget for å behandle personopplysninger. Det er ikke ansett nødvendig med en egen hjemmel for viderebehandling av opplysninger fra EOS-tjenestene.

EOS-kontrollovens bestemmelser forutsetter at utvalget kan behandle de personopplysninger som er nødvendige for å utføre kontrolloppdraget. I lys av rettsutviklingen er utvalget likevel enig i at det bør vedtas en bestemmelse om utvalgets behandling av personopplysninger.

Videre er utvalget enig med Stortinget i at utvalgets taushetsplikt i kontrolloven § 11 første ledd ivaretar behovet for unntak fra personvernforordningen artikkel 13, 14 og 15, jf. personopplysningsloven § 16 bokstav d.

Høringsinstansene bes om å vurdere «om det er behov for ytterligere lovbestemte unntak fra artiklene 5, 12, 16-22 eller 34 med bakgrunn i de spesielle hensyn som gjør seg gjeldende for utvalgets arbeid.»

Utvalget mener det bør gjøres unntak fra de aktuelle artiklene, gitt utvalgets vide innsynsrett i sikkerhetsgraderte opplysninger og allmenne taushetsplikt. Utvalget vil regelmessig behandle personopplysninger om personer som aldri kan få vite at utvalget har gjort dette, både ved inspeksjoner, klagesaker og eget tiltak-saker.

EOS-utvalget imøteser en nærmere utredning av behovet for unntak fra de enkelte artiklene og et eventuelt forslag til lovregulering. Utvalgets sekretariat er til disposisjon dersom Stortinget ønsker en nærmere dialog om utformingen av regelverket.

Side 39

EOS-utvalget finner det ikke formålstjenlig med en bestemmelse i EOS-kontrolloven om at krav fra den registrerte om kopi av personopplysninger fra forvaltningen, skal rettes mot forvaltningen, jf. personvernforordningen artikkel 15 nr. 3. Det vises til de grunner Stortinget har oppstilt i høringsnotatet.

Til de øvrige foreslåtte endringene i EOS-kontrolloven har EOS-utvalget ingen innspill.

Med vennlig hilsen

Astri Aas-Hansen
utvalgsleder

Side 40

Vedlegg 3. Høringsinnspill fra Stortingets ombudsnemnd for forsvaret

Fra: Joachim Nordgreen (jn@forsvarsombudet.no)

Sendt: 05.04.2022 12:24:12

Til: Postmottak Stortinget

Kopi: Felles Post Forsvarsombudet

Emne: Høringsinnspill

Vedlegg:

Hei!

Jeg har i går og i dag forsøkt å inngi høringsinnspill til forslag til endringer i NIM-loven, EOS-kontrolloven og lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret, via nettsiden, men jeg får feilmelding når jeg trykker på «Send». Jeg har fylt inn samtlige rubrikker og krysset av i boksen om personvern. Jeg har forsøkt å bruke to ulike nettlesere og jeg har ingen spesielle tegn i teksten. (Jeg forsøkte å bytte paragraftegnet med bokstaver, til ingen nytte.) Hvis jeg trykker på «refresh», får jeg følgende feilmelding: «Captcha ble ikke godkjent». Dette innebærer ifølge Stortingets nettvakt at nettsiden tror jeg er en robot. Nettvakten ba meg melde problemet inn per e-post til postmottaket.

Hvis det er enklere for dere å registrere høringsinnspillet manuelt, kommer det her:

Kontaktinformasjon

Organisasjonens navn:*

Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret

Fornavn til kontaktperson:*

Roald

Etternavn til kontaktperson:*

Linaker

Telefon til kontaktperson:*

23356470

E-post til kontaktperson:*
post@forsvarsombudet.no

1. Skriv tittel

Høringsinnspill

2. Skriv innspill

På vegne av Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret viser jeg til Ombudsnemndas årsmelding for 2021, Dokument 5, som ble levert til Stortingets presidentskap 4. april. I årsmeldingen del 3 gir nemnda sine erfaringer med og bemerkninger til lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret. Det gjelder nemndas tilgang til steder og opplysninger i Forsvaret (loven § 4) – både sikkerhetsgraderte opplysninger og personopplysninger – samt dokumentoffentlighet og behov for korttittel. Jeg ber om at årsmeldingen del 3 tjener som høringsinnspill.

Med vennlig hilsen

Joachim Nordgreen
direktør

Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret

Karl Johans gate 25

0159 Oslo

Side 41

Vedlegg 4. Høringsinnspill fra Sametinget

Høringsuttalelse fra Sametinget om endringer i NIM-loven

Sametinget viser til Forslag til endringer i lov 22. mai 2015 nr. 33 om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (NIM-loven) og i lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrolloven), samt mindre justeringer i lov 18. juni 2021 nr. 115 om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret.

Sametingets innspill knytter seg til de foreslåtte endringer i NIM-loven.

Sametinget vil i denne sammenheng understreke viktigheten av at NIMs årsrapport også forelegges Sametinget og at dette tas inn i NIM-loven ved en tilføyelse av «og Sametinget» i lovens nåværende § 11 (som foreslås flyttet til § 2, i så fall kan tilføyelsen gjøres der).

Sametinget viser til at det helt siden opprettelsen av NIM er en etablert praksis der Sametinget hvert år mottar årsrapporten fra NIM og behandler dette som en egen sak i plenum. I tillegg kommer forhistorien fra etableringen av NIM med innlemmelsen av Galdu. Etter Sametingets syn innebærer dette et særlig ansvar for å belyse også samenes menneskerettigheter for NIM.

Sametinget mener videre at lovteksten også kan ta inn det samiske navnet på NIM.

Når det gjelder de foreslåtte lovendringer i høringen, støtter Sametinget forslaget om at direktøren oppnevnes av styret og ikke presidentskapet.

Sametinget ser det som ønskelig at denne saken følges opp gjennom konsultasjoner.

Side 42

Vedlegg 5. Høringsinnspill fra Justis- og beredskapsdepartementet

Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
22/2141 –

Dato
21.04.2022

Høringsuttalelse til forslag om endringer i EOS-kontrolloven

Justis- og beredskapsdepartementet viser til høring av forslag til endringer i NIM-loven, EOS-kontrolloven og lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret, med frist for høringsuttalelser til onsdag 13.april. Departementet beklager at uttalelsen kommer etter fristen.

Justis- og beredskapsdepartementet viser til at utkastet til endring av EOS-kontrolloven vil ha virkning for personvernet til de ansatte i etatene som er underlagt EOS-utvalgets kontroll, ettersom kontrollen av tjenestene i henhold til utkastet vil kunne innebære at utvalget vil behandle personopplysninger om tjenestens ansatte.

EOS-utvalget ga i Særskilt melding til Stortinget om PSTs ulovlige innhenting og lagring av flypassasjeropplysninger (Dok.nr.7:02 (2019–2020)) uttrykk for en forutsetning om at PST må legge til rette for utvalgets kontroll av e-postservere og de enkelte medarbeideres personlige områder. PST forholder seg til dette. Departementet antar likevel at det kan være en fordel både for forutsigbarheten for de ansatte og for kontrolldialogen med den enkelte etat som kontrolleres, at grunnlaget for denne behandlingen av personopplysninger er omtalt i forarbeidene, og helst at omfanget av innsynet blir uttrykkelig regulert i selve loven.

Utvalgets innsyn i personopplysninger om etatens ansatte skiller seg prinsipielt fra utvalgets behandling av personopplysninger om personene som etatene følger. Innsynet i ansattes e-post og hjemmeområder vil kunne berøre de ansattes rett til vern av privatliv og kommunikasjon. Det vil kunne være en fordel om forarbeidene i større grad drøfter EOS-kontrolloven § 8 som hjemmel for utvalgets innsyn i opplysninger om de ansatte, og

vurderer bestemmelsen opp mot det generelle regelverket for arbeidsgivers innsyns adgang i ansattes personlige områder og e-post. Det kan også være grunn til å behandle spørsmålet om hvorvidt lovens § 18b vil være tilstrekkelig hjemmel

Side 43

for behandling av de ansattes personopplysninger, sett i lys av reglene i forskrift om innsyn i ansattes e-postkasse.

Med hilsen

Harald Aass
fagdirektør

Elin Elverhøy
seniorrådgiver

Side 44

Vedlegg 6. Brev til Stortingets presidentskap fra NIM 12. oktober 2022

Norges institusjon for
menneskerettigheter

Stortingets presidentskap

Deres referanse:

Vår referanse:

2020/479

Dato:

12.10.2022

Publikasjonsnr.:

NIM-B-2022-026

Norges institusjon for menneskerettigheter har fått fornyet A-status

Det er med glede vi orienterer Presidentskapet om at Den globale alliansen for nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner (GANHRI), ved sin underkomité for akkreditering, har gått inn for å forlenge NIMs A-status for fem nye år. Dette blir senere formelt vedtatt av styret i GANHRI.

Dette er en viktig anerkjennelse av at NIM opererer fullt i tråd med de kravene som FN stiller og ivaretar sitt mandat som nasjonal institusjon på en god måte.

Det er også en anerkjennelse av at Stortinget gjennom NIM-loven har gjennomført Paris-prinsippene på en god måte, herunder at nasjonale institusjoner skal være uavhengige, pluralistisk sammensatt og ha et bredt mandat om å «fremme og beskytte menneskerettighetene i Norge».

Komiteen fremmer noen anbefalinger for å sikre dette enda bedre. Anbefalingene knytter seg til grunnlag for, og prosess for, utnevning og oppsigelse av direktør og styre. Det fremmes også anbefalinger knyttet til NIMs oppgaver med å fremme ratifisering av menneskerettskonvensjoner. Komiteen har merket seg at dette allerede inngår i det arbeidet NIM gjør, men peker på at dette også bør fremgå av loven. Det vises også til at dette bør omfatte aktiviteter som:

- a. *Monitoring developments in international human rights law;*
- b. *Promoting State participation in advocacy for and the drafting of international human rights instruments;*

Innst.102 L (2022-2023) Innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter...

c. Conducting assessments of domestic compliance with and reporting on international human rights obligations, for example, through annual and special reports and participation in the Universal Periodic Review process.

Grunnlaget for komiteens vurderinger er primært basert på NIMs søknad og «selvangivelse» av hvordan vi oppfyller FNs Paris-prinsipper. I tillegg inviterer komiteen til innspill fra eksterne aktører både nasjonalt og internasjonalt. Vi har med glede notert at flere sivilsamfunnsaktører og medlemmer i NIMs rådgivende utvalg har bidratt med supplerende informasjon, som Advokatforeningen, Helsingforskomiteen, Eldreombudet, Amnesty Norge, CMI-UiB Centre on Law and Social Transformation, Likestillings- og diskrimineringsombudet og Barneombudet.

Side 45

Om Presidentskapet ønsker ytterligere informasjon om dette, er det selvsagt bare å ta kontakt.

Anbefalingene fra GANHRI er i hovedsak i tråd med vårt tidligere innspill til forslag om endringer av NIM-loven som Stortinget skal ta stilling til i nær fremtid. De er også langt på vei en gjentakelse av anbefalinger fra forrige akkrediteringsrunde. Vi imøteser en tilbakemelding på hvordan vi mest hensiktsmessig kan diskutere disse anbefalingene i forbindelse med lovarbeidet som pågår.

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Marit Berger Røysland
Styreleder

Adele Matheson Mestad
Direktør

Vedlegg: SCAs anbefalinger av 10.10.2022

Side 46

[Under-] vedlegg: SCAs anbefalinger av 10.10.2022

10 October 2022

Dear Ms. Adele Matheson Mestad,

On behalf of the Secretariat to the Global Alliance of National Human Rights Institutions (GANHRI), I am writing to inform you of the recommendations that the GANHRI Sub-Committee on Accreditation (SCA) has made regarding the re-accreditation of your institution, which was considered at the SCA session held from 3 to 7 October 2022.

In accordance with article 12.1 of the GANHRI Statute, your institution may challenge the recommendations by submitting a letter to the GANHRI Chairperson, through OHCHR National Institutions and Regional Mechanisms Section, within twenty-eight (28) days from the date of this letter.

Thereafter, the recommendations will be forwarded to the members of the GANHRI Bureau for approval. If a challenge is received from your institution, the challenge together with all relevant materials will also be forwarded to the GANHRI Bureau. The decision of the GANHRI Bureau on accreditation will be considered final. The report will be made public following its adoption by the GANHRI Bureau.

Please direct any future correspondence on the recommendations to cynthia.radert@un.org and johnny.white@un.org

Yours sincerely,

Cynthia Radert
Secretary, GANHRI Sub-Committee on Accreditation
Deputy Chief, National Institutions and Regional Mechanisms Section

To: Ms. Adele Matheson Mestad
Director
The Norwegian National Human Rights Institution
Akersgata 8
0158 Oslo, Norway

cc: Mr. Gabriel Almeida, ENNHRI

Side 47

2.7 Norway: The Norwegian National Human Rights Institution (NNHRI)

Recommendation: the SCA recommends that the NNHRI be re-accredited with A Status.

The SCA highlights that NHRIs that have been accredited A status should take reasonable steps to enhance their effectiveness and independence, in line with the Paris Principles and the recommendations made by the SCA during this review.

The SCA encourages the NNHRI to continue to actively engage with the OHCHR, GANHRI, ENNHRI, other NHRIs, as well as relevant stakeholders at international, regional, and national levels, in order to continue strengthening its institutional framework and working methods.

The SCA notes:

1. Selection and appointment

Section 5 of the Act of 22 May 2015 establishing the NNHRI (the Act provides that members of the NNHRI Board and the Director are elected by Parliament. Section 2 of the NNHRI Regulation (Regulation) stipulates that the Parliament shall actively inform the public about the possibility to nominate candidates. In addition, Section 7 of the Act provides that the Director is appointed by Parliament through an external announcement and based on the recommendation of the Parliament's Presidency.

The SCA acknowledges information received from the NNHRI that civil society groups have been active in the process of selection and appointment of members of the Board and the Director. However, the SCA notes that the current law is not explicit on the process of selection and appointment, including the requirements to publicize vacancies and civil society participation. The SCA notes that the NNHRI is advocating for amendments to the enabling law to explicitly provide for civil society participation.

The SCA emphasizes that it is critically important to ensure the formalization of a clear, transparent and participatory selection and appointment process for an NHRI's decision making body in relevant legislation, regulations or binding administrative guidelines, as appropriate. A process that promotes merit-based selection and ensures pluralism is necessary to ensure the independence of, and public confidence in, the senior leadership of an NHRI.

The SCA recommends the NNHRI to continue to advocate for the formalization and application of a process that includes promote broad consultation and/or participation in the application, screening, selection and appointment process.

The SCA refers to Paris Principles B.1 and to its General Observation 1.8 on 'Selection and appointment of the decision-making body of NHRIs'.

2. Dismissal

Section 7 of the enabling law of the NNHRI provides that the Parliaments Presidency may dismiss the Director if he or she is guilty of a gross dereliction of duty or other breach of the employment contract that is incompatible with the trust required to serve as Director of the NNHRI. The SCA is of the view that the current dismissal process does not guarantee

Side 48

sufficient security of tenure and a stable mandate as it could be subject to the discretion of the appointment authority.

The SCA notes information from the NNHRI that, as the Parliament is the appointing authority, Board members can be dismissed on a majority decision by Parliament. The SCA notes that the law is silent on the grounds and procedure for dismissal of Board members. However, the SCA acknowledges efforts made by the NNHRI to advocate for amendments to its enabling law to explicitly provide for a dismissal process of Board members.

The SCA reiterates its view that, in order to address the Paris Principles requirement for a stable mandate, which is important in reinforcing independence, the enabling legislation of an NHRI must contain an independent and objective dismissal process. The dismissal must be made in conformity with all the substantive and procedural requirements prescribed by law. The grounds for dismissal must be clearly defined and appropriately confined to those actions that impact adversely on the capacity of the member to fulfil his or her mandate. Where appropriate, the legislation should specify that the application of a particular ground must be supported by a decision of an independent body with appropriate jurisdiction. The dismissal should not be allowed solely on the discretion of the appointing authorities. It must be made in strict conformity with all the substantive and procedural requirements as prescribed by law. Such requirements ensure the security of tenure of the members of the governing body and are essential to ensure the independence of, and public confidence in, the senior leadership of an NHRI.

The SCA reiterates its previous recommendation that the NNHRI continue its efforts to advocate for appropriate amendments to its law to provide for an independent and objective dismissal process for the Director and Board members, where appropriate supported by the decision of an independent body with appropriate jurisdiction.

The SCA refers to Paris Principles B.3 and to its General Observation 2.1 on 'Guarantee of tenure for members of the NHRI decision-making body'.

3. Encouraging ratification or accession to international human rights instruments

The enabling law of the NNHRI is silent on the ratification or accession to international human rights instruments. The SCA acknowledges that the NNHRI is interpreting its mandate broadly and that it undertakes this role in practice.

The SCA emphasizes that encouraging the ratification of, or accession to international human rights instruments, and the effective implementation of international human rights instruments to which the state is a party, is a key function of an NHRI. The Paris Principles further prescribe that NHRIs should promote and encourage the harmonization of national legislation, regulations and practices with these instruments. The SCA considers it important that these duties form an integral part of the enabling legislation of an NHRI. In fulfilling this function, the NHRI is encouraged to undertake activities which may include the following:

- a. Monitoring developments in international human rights law;
- b. Promoting State participation in advocacy for and the drafting of international human rights instruments;
- c. Conducting assessments of domestic compliance with and reporting on international human rights obligations, for example, through annual and special reports and participation in the Universal Periodic

Side 49

Review process.

The SCA reiterates its previous recommendation that the NNHRI advocate for amendments to its enabling legislation to provide the NNHRI with an explicit mandate to encourage ratification or accession to international human rights instruments.

The SCA refers to Paris Principles A.3 (b) and A.3 (c) and to its General Observation 1.3 on 'Encouraging the ratification or accession to international human rights instruments'.